

ОБЩИНА ВАРНА

ПРОГРАМА
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА
В ОБЩИНА ВАРНА

2007 - 2013

(Допълнено издание към 11 януари 2008 година)

ВАРНА

2007

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
Част първа ТЕОРЕТИЧНИ ПОСТАНОВКИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОБЩИНСКО РАВНИЩЕ.....	11
1.1. Концепцията за устойчиво туристическо развитие.....	11
1.2. “Обществен” подход за устойчиво развитие на туризма.....	17
1.3. Модел на програма за устойчиво развитие на туризма на общинско равнище.....	24
Част втора АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕТО НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ВАРНА.....	33
2.1. Обща характеристика на община Варна.....	33
2.2. Анализ на община Варна като туристическа дестинация.....	37
2.2.1. Туристически ресурси.....	37
2.2.2. Инфраструктура.....	54
2.2.3. Суперструктура.....	64
2.2.4. Туристическа индустрия.....	67
2.2.5. Маркетингови позиции на община Варна.....	72
2.2.6. Роля на общинската власт за развитие на туризма.....	85
2.2.7. Въздействия на туризма върху развитието на община Варна.....	87
2.2.8. Отношение на местното население към туризма.....	92
2.3. SWOT анализ.....	
Част трета ВИЗИЯ, ЦЕЛИ И СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ВАРНА.....	96
3.1. Тенденции в развитието на международния туристически пазар.....	96
3.2. Визия, цели и стратегии на община Варна за развитие на туризма.....	104

Част четвърта ПЛАН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ВАРНА.....	108
4.1. Общо представяне на Плана за изпълнение на Програмата: приоритети, специфични цели, проекти.....	108
4.2. Източници за осигуряване финансирането на проектите от Програмата.....	110
4.3. Методология при изготвянето на плана.....	112
4.4. Организация и управление на проекти от Програмата.....	114
4.5. Насоки за повишаване на конкурентоспособността на дестинация Варна.....	117
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	124

ВЪВЕДЕНИЕ

В началото на 21-ви век туризмът е водеща индустрия в много страни и се налага като най-бързо разрастващ се икономически сектор по отношение на валутни приходи и работни места. Международният туризъм е най-големият източник на приходи от износ и същевременно най-важният фактор в платежните баланси на повечето национални икономики в света. Той стимулира инвестициите в инфраструктурата, осигурява приходи в държавните и общински бюджети, разкрива нови работни места, създава приятелски межкултурни връзки и като цяло допринася за подобряване на условията на живот на местното население.

Същевременно, ако не е планиран и управляван отговорно, туризмът може да оказва неблагоприятни културни, екологични и социални въздействия. Отговорността за предотвратяването на подобни въздействия носят представителите на всички заинтересовани страни – на държавните органи, на органите на местно самоуправление и местна администрация, на неправителствените туристически организации на туристическия бизнес и на местното население..

Нарастващото значение на туристическата дейност за човечеството и разпространението и във всички кътчета на нашата планета поражда редица предизвикателства пред съвременното общество. Най-важното сред тях е постигането на устойчиво развитие на туризма на местно, регионално, национално и международно равнище. Целта е да се осигури туристическа практика, която задоволява интересите и повишава благосъстоянието на местното

население, като същевременно съхранява природните и социално-културните ресурси на местната среда за бъдещите поколения.

Общините в България, в ролята си на основни териториални административни структури, трябва да играят решаваща лидерска роля в процеса на разработване и реализиране на програми за развитие на устойчив туризъм.

Настоящата програма за устойчиво развитие на туризма в община Варна обхваща периода 2007-2013 година. Тя систематизира визията, целите, стратегиите, приоритетите, мерките и проектите по отношение на общинската територия, чиято реализация ще води до:

- ефективно икономическо развитие на туризма в общината;
- туристическа практика, която съхранява, опазва и възстановява природното и културно – историческото наследство за бъдещите поколения;
- повишаване качество на живот на местното население в общината в икономически, социален и психологически аспект;

Програмата представлява платформа за координирани съвместни действия на всички заинтересованите от туризма страни в общината **за усвояване на туристическия потенциал на общинската територия.**

Разработването на програмата се базира на основните принципи за развитие на туризма на равнище дестинация, а именно:

1. Устойчивост. Развитие на туристическата дейност трябва да съчетава в себе си дългосрочната *икономическа ефективност* с дългосрочната *екологична поносимост* и *социална съвместимост*. Тя трябва да бъде обвързана със справедливото разпределение на ползите и загубите от нейното осъществяване.

2. Демократичност. При управлението на дестинацията следва да се използва обществения подход. Необходимо е да се осигури висока степен на участие на местното население в процеса на управлението на дестинацията. Това от своя страна предполага, че ще е налице обществен контрол върху развитието на туризма в общината.

3. Местна идентичност. Планирането на туристическото развитие трябва да бъде съобразено и обвързано с основните ценности на обществеността в дестинацията, а така също и с особеностите на развитието на туризма в съответната територия.

Програмата за устойчиво развитие на туризма в община Варна включва следните части:

Теоретична част. В нея се систематизира теоретичната постановка на устойчивото развитие на туризма на общинско равнище.

Аналитична част. Съдържа анализ на развитието на туризма в община Варна. Предлага се оценка на туристическите ресурси, инфраструктурата, суперструктурата, действията на заинтересованите от туризма страни (субекти), маркетинговите позиции на общината като туристическа дестинация и въздействията на туризма на общинско равнище. Посредством формите на PEST и SWOT анализа се обобщават силните и слабите страни, заплахите и възможностите относно развитието на туризма в общината.

Програмна част. Включва формулировката на визията, целите, стратегиите и приоритетите за устойчиво развитие на туризма в община Варна. На тази основа са разработени конкретни, финансово обвързани проекти и действия относно развитието и усъвършенстването на отделните компоненти на дестинацията.

При разработването на програмата са използвани следните информационни източници и документи:

1. Закони:

- Закон за местното самоуправление и местната администрация;
- Закон за туризма;
- Закон за паметниците на културата и музеите;
- Закон за закрила и развитие на културата;
- Закон за защитените територии;
- Закон за регионалното развитие;
- Закон за местните данъци и такси;
- Закон за защита на потребителите и за правилата за търговия;
- Закон за общинските бюджети;
- Закон за концесиите;
- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за устройство на територията;
- Закон за здравето.

4. Международни документи

- Agenda 21 for Tourism & Travel Industry. Towards Environmentally Sustainable Development. WTO, WTTC, Earth Council, 1996
- Европейски съвет от Лисабон — Стратегия за икономическо и социално обновление на Европа (март 2002 г.)
- UNDR. Country Programme for Bulgaria 2006 – 2009

5. *Национални и регионални стратегически планови документи*

- Национален план за развитие на Република България за периода 2007-2013 г. (НПР)
- Национален стратегически план и Програма за развитие на селските райони за периода 2007-2013 г.
- Национален стратегически план за рибарство и аквакултури и Оперативна програма "Рибарство и аквакултури" за периода 2007-2013 г.
- Национална стратегическа референтна рамка за периода 2007-2013г
 - Национална ОП за регионално развитие
 - ОП "Развитие на конкурентноспособността на българската икономика"
 - ОП "Развитие на човешките ресурси"
 - ОП "Развитие на земеделието и селските райони"
 - ОП "Транспорт"
 - ОП "Околна среда"
- Предприсъединителна икономическа програма (2005 - 2008 г.)
- Национална стратегия за регионално развитие на република България за периода 2005 - 2015 г.
- Национална стратегия и план за действие за екотуризъм в България, ААМР, 2004
- Регистър на Министерство на икономиката за категоризираните туристически обекти, декември 2005

- Регионален план за развитие на Североизточен район за планиране за периода 2007-2013 г.
- 6. Общински документи:**
- Общински план за развитие на община Варна (2007 – 2013 г.)
- Концепция за развитието и подпомагането на физическото възпитание и спорта в община Варна за периода 2004 - 2008 г.
- Общински бюджети и отчети за тяхното изпълнение;
- Наредба за обществения ред
- Наредба за разполагане на преместваеми обекти за търговия – маси, павилиони, кабинни и други съгласно ЗТУ
- Наредба за изграждане на общодостъпна среда в град Варна
- Наредба за реда и условията за осъществяване на рекламна дейност на територията на община Варна;
- Наредба за определяне и администриране на местните такси и цени на услуги на територията на община Варна.

5. Проучвания

- Проведени анкетни проучвания сред представители на всички заинтересовани страни в Община Варна: общинска администрация, местно население, туристическата индустрия, неправителствени организации.

Настоящата програма е разработена по инициатива на г-н Кирил Йорданов – кмет на Община Варна и под методическото ръководство на д-р Стоян Маринов, д-р инж. Влади Златев, доц. д-р Марин Нешков и Юлиан Бонев. Съществен принос за изготвянето на програмата имат председателят на Общинския съвет на Община Варна г-н Борислав Гуцанов и неговите колеги – общински съветници.

Пълноценно съдействие за изготвяне на разработката оказаха както служителите от администрацията на община Варна, така и лидерите на туристическата общност в дестинацията.

Особени заслуги за изготвянето на програмата имат: доц. д-р Светла Ракаджийска – член на УС на ВТК; Георги Щерев – председател на Съюза на хотелиерите в к.к. „Златни пясъци” и член на УС на ВТК; Димитър Лефтеров – председател на Варненската асоциация на ресторантьорите и хотелиерите; Людмила Ненкова – член на УС на ВТК; Йовка Иванова – член на УС на ВТК; Жельо Душев – член на УС на ВТК; Боби Бъчваров – член на УС на ВТК; Симеон Варчев - член УС на ВТК; Димитър Манолов – член на УС на ВТК; Георги Шипковенски – гл секретар на ВТК; Александър Димитров – директор на дирекция „Стопански дейности и икономическо развитие” в Община Варна.

Участието в написването на конкретните части на програмата е както следва: д-р Стоян Маринов – част първа, т. 1.3; част втора; част трета и Приложение 1; д-р инж. ик. Влади Златев – част четвърта и приложение 1; приложение 2; приложение 3 и приложение 4; Юлиан Бонев – част първа – т. 1.1 и т. 1.2.; доц. д-р Марин Нешков – обща редакция на разработката.

Вътрешни рецензенти на програмата са доц. д-р Елена Атанасова и Димитър Дичев.

Част първа

ТЕОРЕТИЧНИ ПОСТАНОВКИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОБЩИНСКО РАВНИЩЕ

1.1. Концепцията за устойчиво туристическо развитие

Експанзията на човешките дейности в края на ХХ век поражда сериозни отрицателни въздействия върху околната среда. Започват да се търсят методи за преодоляване на негативните последици. Така се поставя началото на идеята за устойчивостта.

Туризмът, като част от световната икономика, не прави изключение. Неговото масово развитие в последните години поражда редица негативни последици като:

- прекалена концентрация на туристическа дейност по места, която изтощава туристическите ресурси, унищожава културното наследство на местното население и нарушава екологичното равновесие;
- намаляване на икономическия ефект от туризма за отделни дестинации поради развитие на стандартни, нискокачествени, сезонни и евтини форми на ваканционен туристически продукт;
- поява на отрицателен социално-културен ефект върху ценностната система, бита и култура на населението в районите, приемащи туристите;
- възникване на отрицателно отношение в самите туристи към стандартизираните туристически продукти за масово “потребление”, в които се превръщат редица ваканционни туристически комплекси;

Тези негативни процеси и търсенето на начини за преодоляването

им кореспондират с концепцията за устойчивото развитие.

Първите идеи за устойчивото развитие се появяват още през 70-те години на 20-ти век. През 1974 год. Meadows и кол. публикуват “Limits To Growth”, в която експанзията на човешките дейности се представя като бомба със закъснител¹.

През 1983 год. Секретариатът на ООН създава Световна комисия по околна среда и развитие с председател Гро Харлем Брундланд, която има за цел да изследва и анализира промените в околната среда. През 1987 год. комисията представя доклад под наслов „Наше общо бъдеще”, в който е дефинирана концепцията за устойчиво развитие. В доклада под “устойчиво развитие” се разбира “развитие, което удовлетворява потребностите на днешните поколения, без да се компрометират възможностите на бъдещите поколения да посрещат техните собствени потребности”.

През 1991 год. Международният съюз за опазване на природата (IUCN), Програмата за околна среда на ООН и Световният фонд за дива природа (WWF) публикуват заедно „Стратегии за устойчив живот на земята”, където доразвиват определението за устойчиво развитие в смисъл на: „подобряване на качеството на живот на хората в рамките на възможния капацитет на поддържащите екосистеми”.

Според разгледаните документи, четирите фундамента, на които се базира устойчивото развитие, са:

1. Екологична устойчивост - развитието трябва да е съвместимо с поддържащите екологичното равновесие процеси, биологичното разнообразие и биологичните ресурси;

2. Икономическа устойчивост и приемственост между

¹ Meadows S.D., Meadows D.L., Randers J., Behrens W. H. The limits to growth. New York, 1974.

поколенията – развитието трябва да е икономическо ефективно и да е налице равнопоставеност и приемственост между поколенията;

3. Социална устойчивост – развитието трябва да допринася за повишаване стандарта на живот на всички хора и поддържане на разбирателството и хармонията в обществото;

4. Културна устойчивост – развитието трябва да е съвместимо с културата и ценностите на хората, които са повлияни от него.

Водещите принципи на устойчивото развитие могат да се представят графично както е показано на фигура 1.

Фиг. 1.

Принципи на устойчивостта

Графиката с пресичащите се кръгове илюстрира взаимните връзки на икономиката на модерното общество с екологичните и

социални аспекти на устойчивото развитие. От гледна точка на този модел, всеки план или проект за развитие, почиващ на принципите за устойчивост, трябва да обвързва икономическите, екологичните и социалните аспекти на обществото.

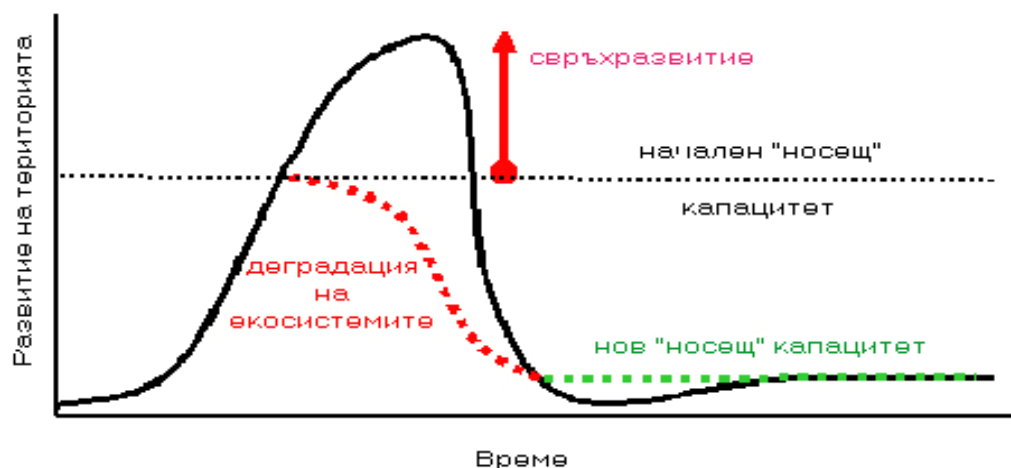
Концепцията за устойчиво развитие на туризма произлиза от общата концепция за устойчиво развитие. Ето защо, всички изведени досега принципи, характеристики и особености на устойчивото развитие важат с пълна сила и за сферата на туризма. Бъдещето развитие на туризма зависи от постигането на хармония между интересите на туристите и потребностите на общината, която ги посреща. Туризмът “продава” природна и културна среда и поради това, неговите основни ресурси са качествената околна среда и населението на туристическата дестинация с неговата специфична култура.

Конкретизацията на концепцията за устойчиво развитие по отношение на туризма е реализирана през 1996 год. в съвместна публикация на Световната организация по туризъм (WTO), Световния съвет за пътувания и туризъм (WTTC) и Съветът за Земята (Earth Council) с наименованието «Дневен ред 21 за туристическата индустрия: (Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry). Според публикацията устойчивото туристическо развитие задоволява нуждите на настоящите туристи и на местата – домакини, като същевременно съхранява и увеличава възможността за бъдещо развитие. Устойчивото туристическо развитие изисква такова управление на всички ресурси, което да води до задоволяване на икономическите, социалните и естетическите нужди и което същевременно да поддържа културната цялост, съществените екологични процеси, биологичното разнообразие

и поддържащите живота системи.²

На основата на принципите на устойчивостта може да се заключи, че за развитието на устойчив туризъм в рамките на една територия е необходимо да се предприемат мащабни, целенасочени и дългосрочни действия относно:

Първо, съобразяване на туристическото развитие с потенциала на съответната територия. Необходимо е да се установят количествените стойности на показателя “носец капацитет”/carrying capacity (виж фиг. 2).

Фиг. 2.

Същност на концепцията за “носеция” капацитет”³

Самият показател отразява възможното натоварване на територията с туристически посещения в съответствие с наличните ресурси и тяхната репродуктивна способност, задоволяването на туристите и съхраняването на жизнената среда на местното население.

² WTO. Sustainable Development of Tourism // http://www.world-tourism.org/frameset/frame_sustainable.html, 2007

³ Five E's Unlimited. Features of Sustainable Communities // <http://www.eeeee.net/sd03107.htm>, 2001

Определянето на “носещ капацитет” е трудна задача, защото включва редица въздействия, някои от които трудно могат да бъдат измерени количествено. Тези въздействия са както следва:

Влияние на туристите върху туристическите ресурси:

- натовареност на природните ресурси;
- натовареност на антропогенните ресурси;
- причиняване на замърсяване на околната среда;

Влияние на туристите върху социално-културната среда на местното население:

- промяна в местната култура (акултурация), начина на живот и традициите на местното население;
- отношение на туристите към местното население;
- наситеност на населените места с туристи;
- граници на търпимост на местното население спрямо туристите;
- промяна на езика на местното население;

Влияние на туризма върху местната икономика:

- място и роля на туризма в местната икономика;
- достатъчност на икономическите ползи, за да се поощрява защитата на околната среда;
- възможности за трудова заетост;
- справедливо разпределение на икономическите ползи между различните групи представители на местното общество.

Второ, осигуряване на равни права и задължения на всички участници в туристическото развитие: бизнес, неправителствени организации, държавни и общински институции, туристи и местно население;

Трето, активно включване на местното население в обслужващите процеси. По този начин то става съпричастно към въздействията от развитието на туризма и стимулира с поведението си това развитие, ако въздействията са благоприятни;

Четвърто, постигане на консенсус между членовете на обществото по отношение получаваните ползи, загуби и вземаните решения.

Пето, провеждане на активна политика за разгласяване на концепцията за устойчиво развитие на туризма и формирането на положителна нагласа на заинтересованите групи към това развитие.

1.2. “Обществен” подход за устойчиво развитие на туризма

Дестинацията за повечето туристи е не само определената територия, цел на тяхното посещение, но и общество, което съществува в рамките на тази територия. От тази гледна точка, местното общество на туристическата дестинация с неговите разнообразни групи с многопосочни интереси следва да се разглежда като важна страна в процеса на планиране на туризма.

Туристическата индустрия притежава голям потенциал за извличане на социални, икономически и екологически ползи. За да се реализира този потенциал, е необходимо прилагането на "**обществен подход**", чрез които да се осигури висока степен на участие на всички заинтересовани страни в процеса на планирането и управлението на туризма на общинско равнище.

Един от най-добрите опити да се разкрие същността и особеностите на обществения подход за устойчиво развитие на туризма дава Р. Murphy в "Tourism: A Community Approach". Той набляга на

нуждата от местен контрол върху процеса на туристическо развитие. Този контрол, в основната си част, трябва да се осъществява от публичния сектор (общинската администрация, местните контролни органи, местните туристически сдружения и др.). Един от ключовите моменти в концепцията на този подход е идеята, че задоволяването на потребностите на туристите, посещаващи дадено място трябва да кореспондира със задоволяването на потребностите на местното общество.

Общественият подход за управление на развитието на туризма в една община следва да допринася за утвърждаване на основните принципи на устойчивостта както следва:

а) Екологична съвместимост

Най-голямата грижа за цялата общност при разработване на програма за устойчиво развитие на туризма е да се съхраняват и възстановяват природните ресурси на общината. Много често, тази цел остава на заден план за сметка на икономическия просперитет на определени малки групи от местното общество.

Съвместимостта на туристическото развитие с природните ресурси се свързва с разгледаната концепция за “носещия” капацитет.

б) Социална приемливост

Туризмът е преживяване, както за туристите, така и за местното население. Част от това, което привлича туриста към дадена дестинация е възможността той да се запознае с други части на света и да се докосне до непознати за него култури, традиции и обичаи. При тези обстоятелства, могат да се породят остри конфликт вследствие различията в езика, религията, културните ценности, икономическото и политическо състояние на местното население и туристите.

Отношенията, които възникват между местното население и туристите, посещаващи дестинацията, могат да се характеризират посредством четири особености.

Първо, те включват краткотрайни взаимоотношения между местното население и туристите, което е предпоставка за по-ниска степен на уважение на едни спрямо други. *Второ*, съществуват пространствени и времеви ограничения на тези взаимоотношения. Посещенията на дадена дестинация обикновено имат сезонен и непостоянен характер, което кара бизнеса да се възползва максимално от тази ситуация. Трето, с развитието на масовия туризъм, в отношенията между двете групи липсва онази спонтанност и непринуденост, както при индивидуалните взаимоотношения. Четвърто, обикновено срещите между местното население и туристите често се характеризират с неравнопоставеност и небалансираност.

Тези особености са предмет на изследвания от страна на много социолози и антрополози относно ефекта на туризма върху социалните отношения между местното население и туристите, и върху културната идентичност на общностите. Изводите показват, че социалните влияния включват значими промени в качеството на живот на местното население. Културните влияния са свързани със съществени промени в обществените норми и ценности, които от своя страна постепенно намират отражение в протичащите в обществото социалните процеси.

Социално-културното влияние на туризма върху обществото се изразява във формирането на конкретни отношения, както следва:

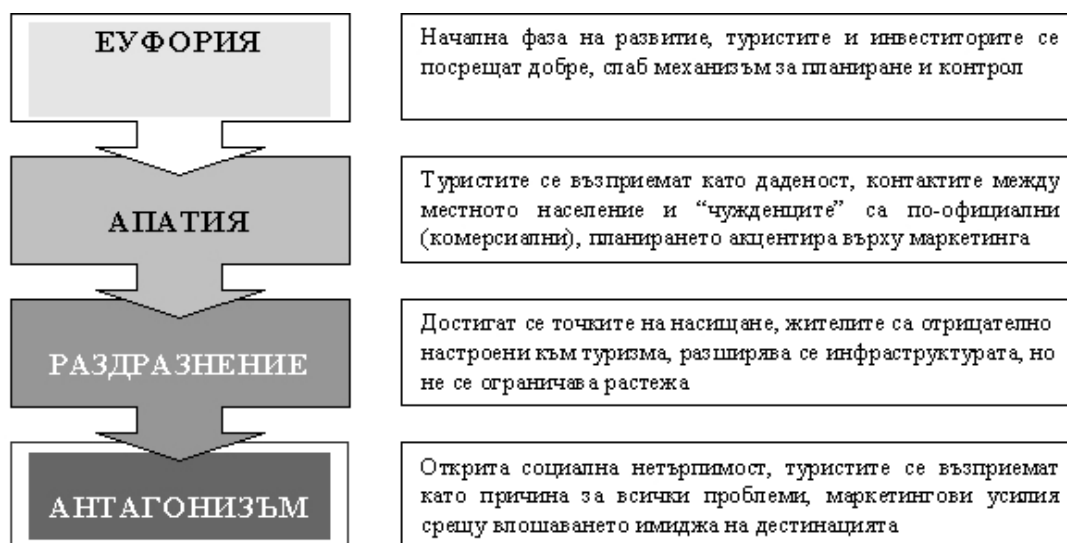
- **Отношение на местното население към развитието на туризма и туристите**

Отношението на местното население към развитието на туризма

се определя главно от значението на туристическата индустрия за просперитета на отделните жители и на обществото като цяло;

- **Взаимоотношения между местното население и туристите**

Възможно е тези взаимоотношения да се развиват както в положителна, така и в отрицателна посока. През последните години все по-ясно се осъзнава възможността на туризма да поражда социално напрежение и негативно обществено отношение към туристическата дейност. Това води до разработването на редица модели, описващи отношенията между местното население и туристите в една дестинация. Един от най-известните модели показва директната връзка между и продължителното туристическо развитие и повишеното обществено раздражение. (фиг. 3).

Фиг. 3.

Отношение на местното население към туризма⁴

Представеният на фигура 3 модел описва как ентусиазмът, с който местното население приема туристическото развитие и

⁴ Murphy, P., цит. изт., с. 124.

туристите, постепенно се измества от безразличие и раздразнение, за да се стигне до открито противопоставяне и антагонизъм срещу по-нататъшно развитие на туризма;

- **Автентичност**

Мотивите на туристите за предприемане на пътуване са много и най-различни, но най-често срещаната причина е любознателността. Любознателността кара туриста да търси най-различни преживявания по всички части на света. Основният му мотив за пътуване е да види други хора, други места и други култури. Ето защо, съхранението на автентичността на едно общество е от изключителна важност за формирането на привлекателен туристически продукт.

Степента на автентичност, която се запазва в дестинацията, зависи от приоритетите за развитие, които общността е определила и способността ѝ да приема растящия брой от туристи без да видоизменя същността си.

- **Акултуризация**

Според теорията за акултуризацията, когато две култури се сблъскат за по-продължителен период от време, се поражда процес на обмен на идеи, процеси и продукти. Този обмен не винаги е балансиран. По-силната култура доминира и започва да променя по-слабата.

Насоките, в които се проявява социално-културното влияние на туризма върху общината, налагат при планиране на каквато и да е програма за туристическо развитие да се изследва отношението на местното население към туризма и последиците от неговото развитие върху това отношение.

- в) **Икономическа устойчивост**

Устойчивото развитие на туризма в една община следва да допринася за разнообразяване и стабилизиране на местната икономика.

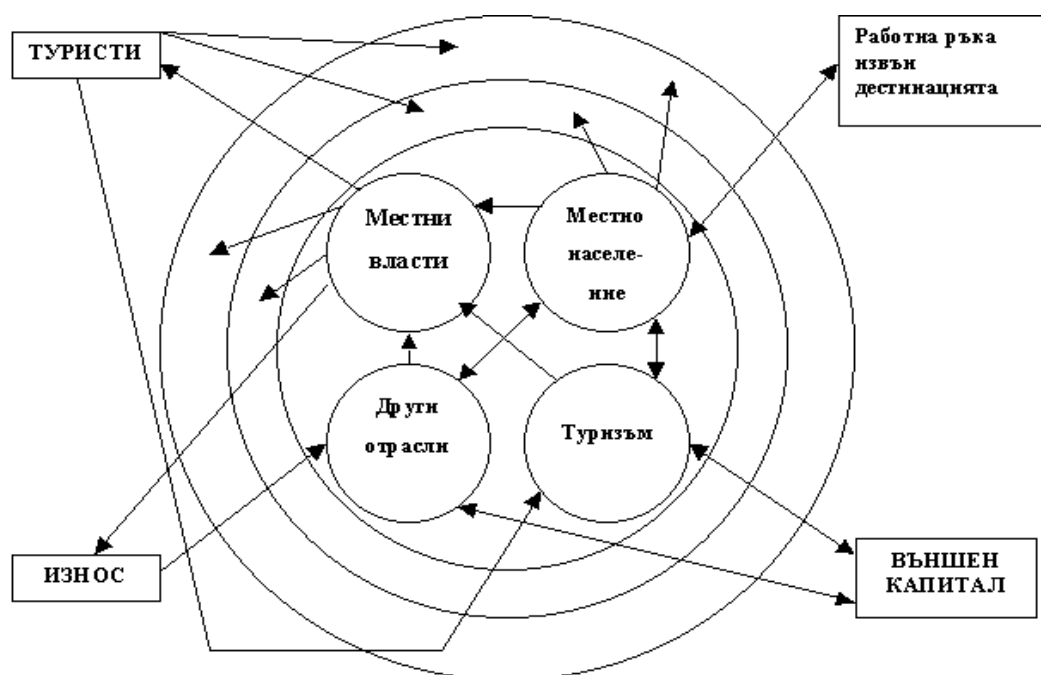
Предприемането на адекватни и ефективни мерки за постигане на такава икономическа устойчивост изисква най-напред да се изследва икономическото влияние на туризма върху местното население и местната икономика. Необходимо е да се определи икономическата ефективност на туристическата дейност в дестинацията.

Икономическата ефективност на туризма изразява степента на оползотворяване на производствените фактори (труд, туристическите ресурси, капитал) през определен период от време за създаване и реализация на определен обем висококачествени услуги и стоки, съответстващи на търсенето на местни и чуждестранни туристи.

Оценката на икономическата ефективност на туризма на общинско равнище се прави с помощта на система от показатели: общи приходи от туризъм, равнище на трудова заетост в туризма, заплати и генерирани доходи, размер на платени данъци, нови участници в бизнеса, среден приход от турист, относителен дял на туризма в общия обем приходи на общината, приходи от местни данъци и такси, мултипликационен ефект на туризма върху местната икономика. Оценката на икономическата ефективност на туризма на общинско равнище е съпроводена с големи трудности. *Първо*, липсва пълна и достоверна информация от страна на частния туристически сектор. *Второ*, не всички туристи или нощувки се регистрират. *Трето*, в търговската мрежа не може да се направи разлика между турист и местен жител. *Четвърто*, част от информацията, нужна за изчисляване икономическата ефективност или не се събира или е оскъдна. Поради това, резултатите от изследването на икономическата ефективност на

туризма са в много голяма степен условни.

Достигането на състояние, при което туризмът се развива устойчиво в трите направления (фигура 1), е изключително сложна задача. Това произтича от наличието на много и често разностранни интереси на членовете на това общество. От друга страна, обществения интерес към туристическия бизнес се засилва и това важи с особена сила за общества, в които туризмът играе съществена роля в местната икономика. Представа за многообразието на съставните елементи на туристическата дестинация от гледна точка на обществения интерес и сложността на процесите, протичащи в нея, ни дава фигура 4.

Фиг. 4.

Модел на взаимоотношенията в туристическа дестинация и участниците в тях⁵

Както се вижда от фигура 4, туризмът е вплетен в сложна

⁵ McIntosh, R. Tourism and Your Community. // <http://www.msue.msu.edu/msue/imp/modtd/33529766.html>, 2004.

комбинация от връзки с разнородни стопански и нестопански, частни и публични субекти. Подобна ситуация прави задачата на едно общество да програмира и реализира устойчиво развитие на туризма на дадена територия изключително трудна. Нуждата от инициатор на такава програма и контрол върху изпълнението ѝ естествено извежда на преден план идеята за активната, лидерската роля на местната власт при прилагането на “обществения” подход за устойчиво развитие на туризма. Органите на местно самоуправление и местната администрация трябва да изградят такъв механизъм, който да не позволява противопоставяне между икономическата ефективност на туризма, съхраняването на екологичната среда и социалния консенсус на територията на съответната община.

1.3. Модел на програмата за устойчиво развитие на туризма на общинско равнище

Програмата за устойчиво развитие на туризма на общинско ниво представлява концепция за икономически ефективно развитие на туризма, с едновременното опазване и възстановяване на използваната от туризма околна среда, и удовлетворяване на потребностите на населението и туристите, посещаващи туристическата дестинация.

При планиране и разработване на такава програма следва да се вземат под внимание някои основни изисквания, а именно:

- в програмата трябва да се отрази спецификата на туризма като социално-икономическо явление и най-вече спецификата на свързаните с него индустрии. Целите, които преследва туризма се различават в известна степен от тези на другите сектори;

- според възприетия в настоящата разработка “обществен” подход към устойчив туризъм, туристическият продукт трябва да се възприема като резултат от общите действия на всички заинтересовани страни в общината. Ето защо, съвместната им работа в планирането е предпоставка за разработването на реалистична и добра програма на общината за устойчиво туристическо развитие.

- програмата за устойчив туризъм на общинско ниво трябва да играе ролята на инструмент за координиране на интересите и усилията на различни социални и икономически групи, които са заинтересовани от развитието на туризма в района;

- общинската програма следва да се възприема като интегрална част от политиката за развитие на общината като цяло. Нещо повече, тя трябва да е координирана и с политиката за развитие на туризма на регионално и национално ниво.

При разработването и реализацията на общинската програма за устойчиво туристическо развитие е необходимо да се спазват някои принципи, по-важните от които са:

- *Принцип на всеобхватността* – туризмът не трябва да се разглежда като изолирано явление, а като интегрирана част от средата на общината (екологична, икономическа и социална);

- *Принцип на качеството* – в планирането и реализацията на програмата трябва да се залагат и преследват високи изисквания за постигане на високо качество на всички елементи на туристическата система на общината;

- *Принцип на продължителността* – програмата трябва да осигурява продължителен процес на устойчиво развитие на туризма;

- *Принцип на предпазливостта* – програмата трябва да включва и действия при извънредни ситуации и непредвидени последствия;

- *Принцип на предвидливостта* – при разработването и реализацията на програмата трябва да се вземат под внимание прогнози теза развитието на туризма, тенденциите на туристическите пазари, промяната в ценностните системи на местното население и туристите, конкуренцията;

- *Принцип на професионализма* – всички работни методи, процеси и анализи трябва да са на професионално ниво. Това изисква включването на експерти от различни области при разработването на отделните аспекти на програмата;

- *Принцип на осъществимостта* – програмата трябва да е практически приложима. Нейните цели трябва да са ясно формулирани и лесно осъществими;

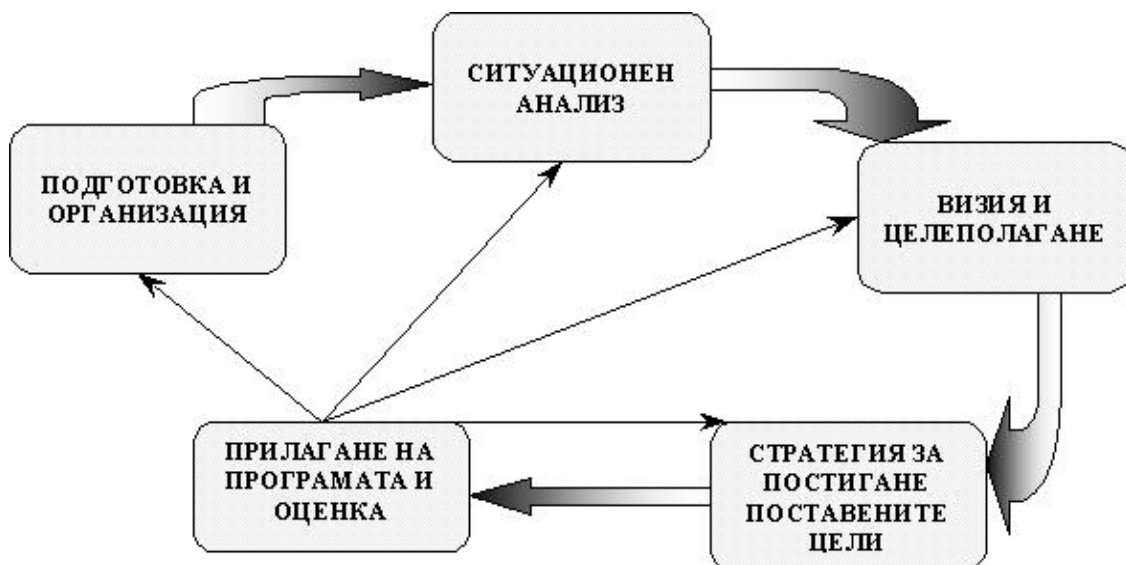
- *Принцип на адаптацията* – програмата трябва да осигурява възможност за бърза реакция и адаптация срещу неочаквани сътресения и промени в конюнктурата, даже и те да са в положителна посока

- *Принцип на публичността* – програмата трябва да включва местното население не само в процеса на планирането ѝ, но тя трябва да осигурява условия за активното участие на местните жители и туристически предприятия в самото устойчиво развитие на туризма.

Моделът на програма за устойчиво развитие на туризма на общинско ниво, който ще бъде използван в настоящата разработка е представен на фигура 5.

Моделът на програмата е разработен на основата на

“обществения” подход за устойчив туризъм, теоретичните постановки относно елементите на подобна програма и изведените особености и принципи за разработването на програма за устойчиво развитие на туризма на общинско равнище.

Фиг. 5

Модел на програма за устойчиво развитие на туризма

Според представения модел, процесът на разработването на програмата включва пет основни етапа.

Етап 1:

Организация на дейността по разработване на програмата

В този начален етап е необходимо да се формира група от експерти по развитие на устойчив туризъм, която да разработи програмата. В работната група следва да участват местни доброволци, които са със съзнание за подобряване на общото състояние на общината. Те трябва да са специалисти в определени, свързани с

туризма стопански и нестопански дейности, а така също местни лидери или уважавани граждани.

Етап 2:

Ситуационен анализ

Етапът включва анализ и оценка на съществуващите условията за развитие на туризма в общината, разгледани в следната логическа последователност:

1. Ретроспективна характеристика

2. Анализ на дестинацията по съдържателни елементи

2.1. Туристически ресурси: природни и антропогенни;

1.2. Инфраструктура

➤ Техническа инфраструктура - транспортна мрежа; водоснабдяване, канализация и напоителни системи; електроснабдяване и газоснабдяване.

➤ Социална инфраструктура – лечебни заведения, образователни институции и т.н.

2.2. Достъпност

Достъпността до определена туристическа дестинация се изследва не само в пространствено отношение. Тя се изразява и в наличието на информация за нея, достъпна на туристическите пазари

2.3. Суперструктура

2.4. Туристическа индустрия

- Хотелиерство;
- Ресторантьорство;
- Туристически транспорт;
- Туроператорска и агентска дейност;
- Друга

2.5. Маркетингови позиции на община Варна

2.6. Ролята на местната власт за развитието на туризма

Ролята на местната власт за развитието на туризма в община Варна се анализира в четири основни аспекта:

- дейност на общинската администрация по регламентиране на туристическата дейност на територията на общината;
- уреждане на взаимоотношенията с частния сектор;
- координиране на интересите на местното население и туристите
- координация с другите органи на публичния сектор.

2.7. Оценка на въздействието на туризма върху развитието на община Варна

Изследва се влиянието на туризма върху развитието на общината. Това се постига чрез анализиране на въздействието на туризма върху околната среда на общината, социално-културния живот на местното население и икономическото развитие, като следва:

- Екологични въздействия - описание на състоянието на околната среда в общината, събиране на данни за капацитета, натоварването и състоянието на природните ресурси, отчитане на вероятни бъдещи влияния, оценка на резултатите, изводи и препоръки за действия;
- Икономически въздействия - като показатели биха могли да се реализираните нощувки, преминалите туристи, средният престой на 1 турист, общественият доход (хонорари, заплати, наеми и приходи, генерирани от разходите на туристите в общината, а така също и данъчните приходи на местната власт), приходите от туристи, индиректните ефекти върху дохода на местното население от

развитието туристическата индустрия;

➤ Социално-културни въздействия. За оценката им е удачно използването на резултатите от изследване на социалния профил на местното население, на влиянието върху културно-историческото наследство, от изследване на отношението на местното население към туризма;

2.8. Отношение на местното население към туризма

Много важен източник за оценка на въздействието на туризма са резултатите от изследване на отношението на местното население към развитието на туризма в общината. Чрез него се цели да се установи не само личното отношение на анкетирания, но и неговата преценка за екологичното, икономическото и социално въздействие на туризма

3. SWOT анализ⁶

Направения ситуационен анализ на общината като туристическа дестинация е предпоставка за извършване на т.нар. SWOT анализ. Чрез него се извеждат силните и слабите страни на общината, а така също и възможностите и заплахите, които стоят пред устойчивото развитие на туризма в нея.

Етап 3:

Целеполагане

В разработката този етап се включват два подетапа:

а) Формулиране на визията за устойчивото развитие на туризма в общината. Визията представлява формулировка на реалистично, специфично, ориентирано в бъдещето и мотивиращо местните субекти твърдение, изразяващо насоката за туристическото развитие на общината в дългосрочна перспектива. Това твърдение се формулира в

⁶ SWOT – анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите.

контекста на изведените възможности и заплахи на външната за общината среда и на основата на разкритите силни и слаби страни на общината като туристическа дестинация. Визията се оформя в процес на допитване, разговори и консултации с лидерите на всички заинтересовани страни (местна туристическа индустрия, чуждестранни туроператори, местни неправителствени организации, местно население), така че тя да бъде общоприета и безспорна за всички, имащи отношение към развитието на туризма в общината.

б) Определяне на стратегическите цели на развитието на туризма в общината. Визията се конкретизира в ясно формулирани, количествено измерими, времево определени, реалистични стратегически цели по отношение на:

- Опазване на природните туристически ресурси на общината;
- Рехабилитация и опазване на антропогенните туристически ресурси на общината;
- Усъвършенстване на инфраструктурата, обслужваща туризма;
- Развитие на туристическата суперструктура на общината (средства за подслон, места за настаняване, заведения за хранене и развлечения, търговска мрежа и др.);
- Подобряване на зависещата от общинските власти и общинската администрация среда за развитие на туристическия бизнес;
- Ангажиментите на общинската власт към създаването, съхраняването и развитието на необходимите на туризма трудови ресурси;
- Отговорността на общинските власти за повишаване на качеството на туристическите продукти на дестинацията;

- Осъществяването на ефективен маркетинг на общината като туристическа дестинация;
- Организационното развитие на диалога и партньорството между общинските власти, туристическия бизнес, местното население и туристите в дестинацията.

Включването в програмата на количествено измерими стратегически цели в изброените направления ще даде възможност за по-прецизно определяне на необходимите средства за тяхното постигане, а така също и за контрол относно изпълнението на програмата.

Етап 4:

Стратегии за постигане поставените цели

На този етап, за всяка стратегическа цел ще се конкретизират приоритети, специфични цели, проекти, срокове, изпълнители, необходими финансови ресурси и източници на финансиране.

Етап 5:

Прилагане на програмата и оценка

Изпълнението на самата програма следва да бъде подложено на контрол и оценка. За целта програмата ще съдържа и модел за контролно-оценъчна дейност.

Част втора

АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕТО НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ВАРНА

2.1. Обща характеристика на община Варна като туристическа дестинация

Р. България има стратегическо географско местоположение, а територията на община Варна заема уникално място на картата на страната. Р. България е разположена на територията на Югоизточна Европа в североизточната част на Балканския полуостров, изпълнявайки ролята на кръстопът между Запада и Изтока, между Севера и Юга. Разположена в североизточната част на България, чийто административен център град Варна се намира на брега на Черно море и на брега на Варненското езеро, община Варна е източната врата на този кръстопът.

Територията на община Варна е с площ от 237 кв.км., от която град Варна заема 205 кв. км. На север общината граничи с община Аксаково, на запад с община Белослав, на юг с община Аврен и на изток с Черно море.

Геостратегическото местоположение и разнообразните природни ресурси на територията на община Варна я превръщат в привлекателна цел за посещение и пребиваване на различни народи от древността до наши дни.

Още в епохата на енеолита (халколит, каменно-медна епоха –V-то и в началото на IV-то х-ие пр.Хр.) територията на днешната община Варна се обитава от уседнало и сравнително високоразвито земеделско-скотовъдно население, доказателство за което са находките

от Варненския халколитен некропол. Останките от населението в района подсказват началото на преход към цивилизация и то почти едно-две хилядолетия преди възникването на най-древните цивилизации в Египет и Месопотамия⁷

В края на 6-ти век пр. Хр. територията на община Варна е обект на т.н Велика гръцка колонизация. Изселници от малоазийския град Милет идват и основат свой град-държава от полисен тип под името «Одесос» на мястото на днешния град Варна.

В средата на IV в. пр. Хр Александър Македонски дълго се домогва чрез обсада до Одесос, но градът устоява на завоевателя и остава автономен в неговата империя.

През втората половина на 3-ти век пр. Хр. Античен Одесос привлича тракийско население и негово върховно божество става тракийския бог Дарзалас

Прелестите на Варненския район омагьосват и римляните. Одесос е завладян от легионите на Марк Лукул и е превърнат във важен римски регионален център в рамките на провинция „Мизия“. Авторитетът на града в очите на римляните се доказва от построените в края на II век термални бани, чиято площ от 7000 кв. м. ги прави най-големите на Балканите.

След края на IV –ти век, Одесос е притегателен център за преселници от Мала Азия, Сирия и Егейските острови.

V-VI – ти век или късната античност е времето, когато градът привлича различни племена, идващи северно от р. Дунав и най-вече славяни, които се настаняват трайно в древнотракийските земи.

⁷ http://www.mfa.government.bg/history_of_Bulgaria/60.html

През 681 г. прабългарите начело с хан Аспарух достигат до Одесос, като в хрониките за тяхното появяване за пръв път се споменава името „Варна”, което по-късно ще стане и име на града, възникнал на мястото на стария Одесос.

С края на Първото българско царство през 1018 г. градът преминава към Византийската империя. През първата половина на XI-ти век, на мястото на античния Одесос, възниква град с крепост, добил старобългарското наименование Варна.

През 1201 г. цар Калоян окончателно присъединява града към България. През последните десетилетия на XII-ти век Варна е обект на интензивни посещения от венециански и генуезки търговци, идващи по вода.

По времето на цар Иван Александър, след 1366 г., Варна е столица на добруджанския владетел Добротица.

Варна е завладяна от османските завоеватели през 1389 г. като градът запазва предишното си пристанищно и търговско значение за земите на север от Стара планина.

След освобождението на България през 1878 г., прозорливи чужденци и варненски общественици забелязват природния потенциал на района за развитието му като курорт. Още през 1879 год. богатият руски земевладелец Йонин предлага на Общината да изгради бани и хотел, които да експлоатира 50 години. Подбна идея имат и германски инвеститори начело с д-р Байнерт и арх. Грунвалд.⁸

За начало на туристическото развитие на Варна би могла да се приеме датата 17 септември 1881 год., когато по предложение на

⁸ Калинков, Б. Туризмът във Варна и региона: векове, пощи, традиции. Изд. „ФИЛ” ООД, Варна 2006, с. 78.

Михаил Колони, Общинският съвет на Варна решава да се построи модерен хотел с парк и морски бани. Първите морски бани се появяват през 1890 год. по проект на арх. Сава Димитриевич.⁹

В периода 1908 – 1912 год. се обособява първото сателитно на Варна летовище в местността около манастира «Св. Константин и Елена».

През 1909 год. Варна се изявява за пръв път като международна туристическа дестинация, превръщайки в такава и България като държава. Градът посреща първата за страната организирана група от 215 френски туристи. Французите са интелектуалци, решили да се запознаят с Варна и околностите.¹⁰

Морето и обусловеният от него туризъм се превръщат в изход от икономическия упадък на Варна, настъпил в България след породените от Ньойския договор войни. На 10 юни 1921 год. Общинската управа обявява официално Варна за морски курорт, което решение е санкционирано и с царски указ от 1925 год. В периода 7 май 1925 – 1 август 1926 год са построени модерни морски бани, които превръщат града в модерен морски курорт. Още в годината на откриването им, баните привличат 12454 летовници, а през следващата 1926 година туристите са вече 38000.¹¹

Следвайки световните тенденции, Варна е пионер в страната в развитието на специализирани видове туризъм. На 10 септември 1933 год. в морското летовище «Св. Константин» се открива първата почивна и гроздолечебна станция със 140 стаи.

⁹ Пак там.

¹⁰ Калинков, Б. Цит. изт., Варна 2006, с. 79.

¹¹ Калинков, Б. Б. Цит. из., Варна 2006, с. 84.

Варна се развива успешно като международна туристическа дестинация след Втората световна война. На 29 май 1949 год. се открива х-л «Роза», с което се поставя началото на изграждането на първия модерен туристически комплекс по Българското черноморие – днешният к.к. «Св. Св. Константин и Елена». На 11 август 1956 година се прави първа копка на първия хотел в К.К. «Златни пясъци» - х-л «Родина».

Във Варна се поставя началото на системата за подготовка на туристически кадри в България. През 1963 год. е учреден първият в страната Полувисш институт по международен туризъм с местонахождение в к.к. „Златни пясъци”. През 1965 год. е открита първата в България университетска специалност „Икономика и организация на туриза” към Висшия институт за народно стопанство „Димитър Благоев” – днес Икономически университет – Варна.

Днешна Варна е не само третият по големина град в България, но и най-големият туристически център в страната и една от най-известните туристически дестинации в Европа. Община Варна посреща ежегодно над 800000 български и чуждестранни туристи.

2.2. Анализ на община Варна като туристическа дестинация

2.2.1. Туристически ресурси

2.2.1.1. Природни туристически ресурси

а) Географско положение спрямо емитивните туристически пазари

Община Варна е с геостратегическо географско разположение. Територията на общината е на кръстопътя между Европа и Азия и е в

близост до три общоевропейски транспортни коридора - Коридор № 7 (Дунавски воден път), Коридор № 8 (Дурас-Скопие-София-Бургас-Варна) и Коридор № 9 (Хелзинки-Киев-Русе-Александруполис), който тангира към Варна и чрез Пристанищния комплекс на Варна свързва страната с централна Азия и Черноморския регион. (вж. фиг.6)

Чрез летищния комплекс на град Варна общината е достъпна до всички световни и европейски емитивни туристически пазари.

Фиг. 6.
Общоевропейски транспортни коридори

б) Релеф - характеристики на морския бряг и плажове

Релефът на територията на община Варна е разнообразен, като основната ѝ част е ситуирана в Дунавската равнина, а югозападната част попада в границите на Подбалкана. Централната част на

територията е заета от обширна низина, формирана между Франгенското и Авренското плато, от двете страни на Варненския лиман и канала “море – езеро”. Средната надморска височина в района на общината е между 30 и 40 метра. В нея е разположено Варненското езеро, свързано със западната част на Варненския залив чрез изкуствен канал. Югоизточната част включва североизточните разклонения на Авренското плато, чиято височина достига малко над 200 метра. На север територията включва част от Франгенското плато, разположено между Варненската низина и долината на р. Батова. На север платото постепенно се снижава. На изток склоновете свършват със стръмен морски бряг, подложен на значителна свлачищна и абразионна дейност.

Дължината на морската брегова линия е общо 32 км. с начало на север – брегът при фар Екрене (Кранево) и на юг – носът от южната страна на Паша дере. Абразионните и акумулативни процеси в границите на общината са с висока активност и са причина за множеството случаи на свлачища и срутвания. Пясъчната ивица е с сравнително добри качествени характеристики, като върху състоянието ѝ голямо влияние оказва извършваното хидротехническо строителство.

Максималният рекреационен капацитет на площта на пясъка в крайбрежната зона на гр. Варна в Съставна зона 5 (Стария градски плаж) и Съставна зона 6 (плажната зона "Под Салтанат") възлиза на 10 976 плажуващи във върхов час, докато максималния рекреационен капацитет за водните площи с дълбочини до 1.5 m за къпане в същите зони се равнява на 25 062 плажуващи във върхов час. Сравняването на двата рекреационни капацитета показва, че морската акватория е в състояние да поеме значително по-голям брой плажуващи от колкото

пясъчните ивици, което от своя страна е предпоставка за търсене на възможности за увеличаване на плажния ресурс на крайбрежната зона на гр. Варна.¹²

в) Климат

Атмосферното налягане в община Варна е средно 1010.4 hPa, а средната температура на въздуха 13,2 °С, максималната е 34,5 °С, а минималната -10 °С. Годишната сума на валежите на територията на общината възлиза на 357 мм, като достигнатия максимум е 23 мм. Зимата е сравнително топла и снежната покривка не се задържа за продължителен период от време. По данни на НСИ за 2001 година дните със снежна покривка са били 16, а с мъгла 12.

Характерни за района са умерените и силните ветрове - средногодишната скорост на вятъра е около 3.5 м/сек. През зимата преобладават ветрове от северозападна и северна посока, а през лятото - от северозападна, източна и североизточна посока. Близостта на морето е причина за локална циркулация на приземния слой въздух - бризова циркулация. През деня в приземните слоеве духа вятър от морето към сушата (разпространява се на дълбочина 30-40 км в сушата), а през нощта обратно - от сушата към морето.

Климатът, в съчетание с природните условия създават благоприятни възможности за развитие на морския ваканционен туризъм в региона общината. (виж таблици 1 и 2)¹³

¹² Общински план за развитие на община Варна (2007 г. – 2013 г.), с. 9.

¹³ <http://uk.weather.com/weather/climatology/GRXX0019>, май 2007.

Таблица 1

Температура на въздуха по месеци в Анталия

	<u>I</u>	<u>II</u>	<u>III</u>	<u>IV</u>	<u>V</u>	<u>VI</u>	<u>VII</u>	<u>VIII</u>	<u>XI</u>	<u>X</u>	<u>XI</u>	<u>XII</u>
Сред. максим	14°C	15°C	18°C	21°C	25°C	30°C	33°C	33°C	31°C	26°C	21°C	16°C
Сред. Миним.	6°C	6°C	8°C	11°C	14°C	19°C	22°C	22°C	19°C	14°C	11°C	7°C
Средна	10°C	11°C	13°C	16°C	21°C	25°C	28°C	28°C	24°C	20°C	15°C	12°C

Таблица 2

Температура на въздуха по месеци във Варна

	<u>I</u>	<u>II</u>	<u>III</u>	<u>IV</u>	<u>V</u>	<u>VI</u>	<u>VII</u>	<u>VIII</u>	<u>XI</u>	<u>X</u>	<u>XI</u>	<u>XII</u>
Сред. максим	5°C	6°C	9°C	14°C	19°C	24°C	27°C	27°C	23°C	18°C	13°C	8°C
Сред. Миним.	-1°C	-1°C	2°C	7°C	12°C	16°C	17°C	17°C	14°C	9°C	5°C	1°C
Средна	2°C	2°C	6°C	10°C	16°C	20°C	22°C	22°C	18°C	13°C	9°C	4°C

г) Води

На територията на общината най-значим от туристическа гледна точка естествен водоем е Варненското езеро. До 1909 година Варненското езеро е закрит лиман, изтеглен в източна посока, след което е прокопан канал с дължина 5 км. През 1979 година е прокопан новия канал от морето към езерото. Дължината на езерото е общо 13 км., от които 8,5 км. са в границата на общината. Средната му ширина е 1,2 км., площта 17,4 кв. км., средната дълбочина – 9,8 км., максималната дълбочина е 19 м. Варненското езеро и свързващия го с морето канал биха могли да имат голямо значение за развитието на яхтен и туризъм в общината

Минералните води на територията на община Варна са важен природен ресурс с рекреационно и балнеоложко значение. Съществуват три водоносни хоризонта със стопанско значение. Подземните води от горноюрско - валанжския хоризонт са с напорен

характер и на много места се самоизливат на повърхността. В гр. Варна температурата на тези води е около 50 °С, в другите области от територията на Варненска община - по-ниска. Еоценският водоносен хоризонт е напорен. Температурата на водата е 11-12 °С в зоната на подхранване и 26-36 °С в района на Черноморското крайбрежие. Водите на миоценския водоносен хоризонт са пресни с обща минерализация от средно твърда до твърда и температура, достигаща до 15-18 °С. На територията на общината са изградени 27 сондажни кладенеца с общ дебит 980 l/s (включително самоизлив). Водите са слабо минерализирани с температура 30-54 °С и приблизителен ресурс 1.5-3 m³/s.¹⁴

Минералните води на територията на община Варна предлагат възможност за развитието на целогодишен здравен (спа, уелнес) туризъм.

д) Почви

На общинската територия преобладават черноземните и сивите горски почви, които са подходящи за отглеждане на голямо разнообразие от агро-култури (зърнени, технически и т.н.). На тази основа се създават предпоставки за развитие на селски туризъм на територията на общината.

е) Полезни изкопаеми

В полза на туризма е фактът, че територията на община Варна е бедна на полезни изкопаеми. Понеже едва 5,73 % от общата ѝ повърхност се използва за добив на полезни изкопаеми, добивната промишленост не е конкуренция и заплаха за туристическото развитие на територията.

¹⁴ Пак там.

С важно значение за туристическото развитие е находището на лечебна кал във Варненското езеро, запасите от която възлизат на 2 000 000 куб. м. Плавателният канал “Варна – Девня” застрашава находището от замърсяване, което ще е пагубно за свойствата на това природно богатство¹⁵

ж) Флора и фауна

Територията на община Варна попада в зоната на два флористични района - Черноморско крайбрежие и Североизточна България. Растителността в района включва над 500 вида висши растения като формира пет основни екосистеми:16

➤ **лонгозен тип екосистеми** с преобладаващи дървесни видове като мъждрян, полски ясен, липа, обикновен габър, цер и редки и защитени тревисти видове като недоразвит лимодорум, кавказка иглика и източен лопух;

➤ **коренни екосистеми** с доминиране на дъбове (някои от които са на възраст над 100 години) в съчетание с мъждрян, едрolistна липа, обикновен габър и разнообразни редки тревисти видове - острица, снежно кокиче, кавказка иглика, битински синчец, горска съсънка и др;

➤ **производни екосистеми** на келявия габър;

➤ **храсталачни екосистеми** с доминиращи храсти: жасмин; дървовидна зайчина; люляк; драка; къпина; ракитовица;

➤ **културни екосистеми**, които са резултат от човешката дейност, като тези на иглолистните гори са значително повече от тези

¹⁵ Общински план за развитие на община Варна (2007 г. – 2013 г.).

¹⁶ Траянов, Ростислав и Десислава Филипова, Животинският свят в Природен парк "Златни пясъци" (земноводни, влечуги и бозайници), Природен парк "Златни пясъци", I част, Варна, 2005 - 12 с.; Парковете в България. ПП»Златни пясъци» // <http://www.bg-parks.net/main.php?act=parks&park=zpqsuc>, ама 2007.

на широколистните - насаждения на черен бор, кипарис и кедър, а от втората на салкъм

Територията на община Варна включва местообитания на редки и застрашени от изчезване растителни видове, съсредоточени в крайморските пясъци и дюни, както и в силно овлажнените терени в близост до Варненското езеро.

В зоогеографско отношение територията на общината се отнася към Северна зоогеографска подобласт, Черноморски район, в който преобладават сухоземни животни, характерни за Средна и Северна Европа¹⁷.

Фауната включва 7 вида земноводни, 18 вида влечуги, 37 вида бозайници и 88 вида птици.

Земноводните са представени от един вид тритон (балкански гребенест тритон) и 6 вида жаби, сред които и един застрашен - балканска чесновница.

Различните видове влечуги включват костенурки, гущери и змии. Застрашени видове са жълтокоремникът и смокът мишкар. От отровните змии се среща пепелянката.

Сред бозайниците се открояват 10 вида прилепи, много видове гризачи, лисица, сърна, див заек, таралеж, дива свиня, язовец и др.

При птиците се наблюдават над 78 вида, като 50 от тях са постоянни обитатели. Най-често срещаните видове защитени птици са голям синигер, поен дрозд, авлига, зелен кълвач, червеношийка, черешарка, обикновен мишелов, папуняк и др. Над територията на

¹⁷ Траянов, Ростислав и Филипова, Десислава, Животинският свят в Природен парк "Златни пясъци" (земноводни, влечуги и бозайници), Природен парк "Златни пясъци", I част, Варна, 2005 - 12 с. <http://www.bg-parks.net/main.php?act=parks&park=zpqsuc>

общината преминава един от двата миграционни пътя в Европа - Via Pontica.

С цел опазването на флората и фауната на територията на Община Варна са разположени следните зони с природозащитно значение:

➤ *Природен парк “Златни пясъци”* с площ 1320.2 ha, от които в “Горско стопанство” - Варна – 1294.5 ha. Защитата е установена от 1943 г. с цел запазване на растителните и животински съобщества и характерните ландшафтни форми в района;

➤ *Местност “Аладжа манастир”* - намира се в землището на квартал “Виница” с площ 17 ha, покрита с горски масиви;

➤ *Местност “Казаико”* - с обща площ 1251.25 dka, която включва тръстиков масив, пясъчни коси и острови, влажни и мочурливи ливади и акватория от Варненското езеро. Целта на защитния режим, установен през 1995 г., е запазване на естествените местообитания на застрашени видове птици и растения;

➤ *Местност “Ракитника”* - намира се на 800 m южно от хижа “Черноморец” с обща площ 2.2 ha - пясъчни дюни с плажова ивица и крайбрежна влажна зона - местообиталище на редица защитени видове растения, птици и бозайници. Обявена е за природна забележителност през 1978 г.;

➤ *Лиман “Паша дере”* - намира се на 7 km от кв. “Галата” и на 1 km от хижа “Черноморец”. Защитен режим е наложен през 1978 г. с цел опазване на характерната блатна флора и фауна.

Флората и фауната в община Варна формират по-скоро подходяща среда за развитието на морския ваканционен туризъм, отколкото да бъдат ядро за специализирани видове туризъм от вида на

ловния и орнитоложкия. На тяхна основа би могъл да се развива пешеходен и младежки природно-познавателен туризъм.

2.2.1.2. Антропогенни туристически ресурси

На територията на община Варна има материални и духовни следи от всички исторически епохи на човешкото развитие, които служат като мотив за туристически посещения:¹⁸

Праисторията на човечеството е представена с археологични находки от района на Варна, както следва:

➤ **старокаменната епоха** (преди около 100 000 г.). - кремъчни сечива;

➤ **среднокаменната епоха** (ок. 10000–7000 г. пр. Хр.) - съставни сечива, изработени от малки кремъчни пластини и други материали – дърво, кост;

➤ **каменно-медната епоха (енеолита)** (V хил. пр. Хр.): **ранния енеолит** (първата половина на V хил. пр. Хр.) - сечива от камък, кост и рог, глинени и костени антропоморфни и зооморфни фигурки и керамични съдове, украсени с врязани линии; **средният енеолит** (4500–4000 г. пр. Хр.) - кухи поставки с формата на четириъгълен паралелепипед, паници с извит навън ръб на устието на високо столче и др.; **късната каменно-медна епоха** (4400–4200 г. пр. Хр.). - най-значимият паметник от това време е знаменният Варненски енеолитен некропол с открити 294 гроба и златните предмети;

➤ **бронзовата епоха**, която обхваща времето от 3200 до 1100 г. пр. Хр.: **ранната бронзова епоха** (3200–2500 г. пр. Хр.) - керамични кани с дръжки и скосени устия, чаши с високи дръжки и аскоси;

¹⁸ Археологически музей – Варна // <http://www.amvarna.com/main.php?lid=11&lang=1>

дървени предмети; **средната бронзова епоха** (2500–2100 г. пр. Хр.) - предимно сечива от бронз; **късната бронзова епоха** (1600–1100 г. пр. Хр.) - бронзови сечива и едноостър меч;

➤ **желязната епоха** (I хил. пр. Хр.), през която завършва етническото самоопределяне на траките по тези земи е предствена от: керамични съдове, бронзови и железни фибули, ножове и бойни брадви;

траките в региона около одесос през I хил. пр. хр.

Античността (VI в. пр. Хр. – началото на VII в.) е предстваена в района на община Варна с останките на Одесос –едно от най-древните антични селища в България, основано във втората четвърт на VI в пр. Хр. (около 585–550 г. пр. Хр.) от гръцки изселници от малоазийския град Милет. Материалните следи от този период се олицетворяват от керамичен червенофигурен кратер, златни обеци, златен медальон и надгробни плочи. Безспорно най-интересният и сравнително добре запазен архитектурно-исторически обект на община Варна от античността са най-големите на Балканите римските терми, построени в края на II век на площ 7000 кв. м.

Средновековието във Варненския район е времето на Първото българско царство VII–XI в. Южно от града, на брега на морския залив е имало отбранителен вал, в който е намерена колона с прабългарски знак. Сред по-ценните археологически находки от това време са култов каменен блок с рунически знаци, керамични гърнета, паница, капак на урна и кани;

Османският период период на. Варна през XIV–XVIII в. се онагледява предимно от оръжия (мечове, копия боздугани и снаряжение), свързани с освободителния поход на Владислав III Ягело

през 1444 г. Интересни са запазените фаянсови кани, чинии, блюда и чаши, произвеждани в турските градове Изник, Кютахия и Чанак кале, а някои от тях доставени от Китай и Саксония.

Българското Възраждане в края на османския период и в годините след освобождението е представено от училищни реквизити, църковни икони, оригиналните ръкописи и старопечатни издания от XVIII и XIX в. (учебници, учебни помагала, богослужебни книги), старинни гравюри на Варна от XIX в., ключалката на една от градските врати, различни образци на старинно оръжие от XVIII и XIX в., гробни находки от загиналите в руско-турските войни през този период, творби на художниците Индржих Кноб, Христо Каварналиев, Иван Загоруйко, Александър Мутафов и др.¹⁹

а) Музеи и галерии

На територията на общината се намират 5 музея, предствалващи интерес за туристите - Регионален исторически музей, Военноморски музей, Парк - музей на бойната дружба "Владислав Варненчик", Музей на историята на медицината и частен музей «Стара Варна». В процес на изграждане е Историко-етнографският комплекс - Прабългарско селище «Фанагория».

Най-голям, с най-богат музеен фонд и с най-голям туристически потенциал е Регионалният исторически музей, които включва следни експозиционни отдели:

- отдел "Археология"(Археологически музей);
- отдел "Български земи XV-XIX в." (Музей на Възраждането);
- отдел "Нова история" (Музей за нова история на Варна);

¹⁹ Музейте на Варна. Музей на възраждането // <http://www.varna-bg.com/museums/renaissancemus/vazrajd.htm>, май 2007

- отдел "Най-нова история"
- Отдел "Етнография" (Етнографски музей)
- отдел "Художествен" (Къща-музей "Георги Велчев);
- отдел "Природа" (Природонаучен музей);
- експозиционна база на Природонаучния музей "Терариум";
- обект "Римски терми";
- Обект "Аладжа манастир"

В град Варна има над 20 галерии, които представляват ресурс за туристически продукти. Такива са художествената галерия "Борис Георгиев", Центърът за съвременно изкуство, галерия "Кавалет", галерия "Анти", галерия "Навиларт", галерия "Дарзалас", Къща за изкуство и антиквариат, галерия "Теди", галерия "Палас", галерия "Арета", Артеа Център, галерия за съвременно изящно изкуство и стари майстори в Образцов Дом, галерия 111, галерия "Буларт", галерия "Витра", галерия "Юнион Корект", галерия "Вива", галерия "Артин", галерия «Активарт», Дом на изкуствата, галерия за графично изкуство, галерия за изящни изкуства и няколко галерии за изящно и приложно изкуство

б) Паметници и пластики

Територията на община Варна е осеяна с паметници на герои от историческото минало на България и на града. От туристическа гледна точка сред най-забележителните се нареждат: Паметник-пантеон на загиналите във Втората световна война; Паметник българо-съветската дружба; Паметник на приморци, загинали във войните (1912-1916 г.); Паметник "Януш Хуниади"; Статуя на Николай Коперник пред Астрономическата обсерватория; Паметник на освободителите от Руско-турската война пред община Варна; Паметник на британските

военнослужещи, починали по време на Кримската война (1854-1856 г.); Паметник на Стефан Караджа до хотел "Черно море"; Паметник на загиналите в Отечествената война в кв. Аспарухово; Паметник на загиналите в Отечествената война в кв. Винаца; Паметник на френските войници и моряци, починали след Кримската война (1854-1856г.) в кв. Винаца;; Паметник на Христо Патрев от четата на Ботев в кв.Аспарухово; Паметник на хан Аспарух; Паметник на граничаря.

Интерес за туристите представляват и съвременни статуи и пластики като: статуята на Варна до хотел "Черно море»; стауята – фонтан на Делфините до църквата св. «Николай»; слънчевия часовник и пластиките в Морската градина; пластиката на 1-ва буна и пластиките в зелените площи на КК»Златни пясъци»

в) Архитектурни обекти;

Архитектурният облик на град Варна се отличава със забележителни сгради, датиращи от края на 19-ти и началото на 20-ти век. Обект на туристически интерес са сградите на Катедралата-Храм-паметник "Свето Успение Богородично», Военноморския клуб, Държавния Архив, Градският часовник и филиалът на Драматичен театър, Археологическия музей, Икономическия университет, Военноморско училище; Драматичения театър и Варненската опера, бившата Данъчна служба"Одесос"; централна ЖП гара, Главен щаб на Военноморските сили, Военноморския музей, Сградата на МВР; бивша царска резиденция в Морската градина, Обредния дом, Булбанк, Аквариума, храма "Свети Атанасий.

От по-съвременните сгради и строителни съоръжения впечатляващи са Двореца на Културата и Спорта, Съдебната палата, Фестивалния и конгресен център, Астрономическа обсерватория и

планетариум «Николай Коперник», Община Варна, Делфинариума и Аспаруховия мост.

з) Религиозни храмове

Представляващите интерес за туристите религиозни храмове на територията на общината са концентрирани в град Варна. Съществуват 11 български православни храма - Катедралата "Успение Пресвятия Богородици", Православен храм "Света Богородица Панагия", Православен храм "Света Параскева", Православен храм "Свети Атанасий", Православен храм "Свети Николай", Православен храм "Свети Архангел Михаил", Православен храм "Света Параскева Петка", Православен храм "Свети Димитър", Православен храм "Свети пророк Илия", Православен храм "Свети княз Борис", Православен храм "Успение Богородично"²⁰. Палитрата на религиозните обекти се допълва с един арменски православен храм «Св. Саркис», с две джамии и две разрушени синагоги.

д) Събития и атракции

В културния календар на Община Варна фигурират събитията с международно значение, които привличат български и чуждестранни туристи. В хронологичен ред те са:

- Международен майски хоров конкурс, който се провежда в периода 16-19 май;
- Международен театрален фестивал "Варненско лято" – провежда се ежегодно в периода 1- 11 юни;
- Международен музикален фестивал «Варненско лято» - в периода 23 юни – 30 юли. В рамките на фестивала се провеждат още

²⁰ Петров, Борислав. Варна през вековете // <http://varna.info.bg/sitemap.htm>, май 2007

Международната лятна музикална академия; Международни летни научни срещи; Международен балетен конкурс- Варна (на две години).

➤ Международен джаз фестивал «Варненско лято» - в периода 30 юли – 1 август;

➤ Международен фолклорен фестивал - 1 до 5 август;

➤ Ден на Варна, който се празнува на 15 август - Свето Успение на Пресвета Богородица и е съпътстван от - поредица от изложби, концерти и поетични вечери както и от мероприятия, свързани със Седмицата на морето;

➤ Национален фестивал на етносите в България “България за всички”;

➤ Международен светлинен фестивал на изкуствата "Светлинен паун" – в периода 18 - 19 ноември;

Община Варна чрез своето дружество «Дворец на културата и спорта»ЕАД участва активно в организирането и провеждането на различни ежегодни изложения, които привличат български и чуждестранни посетители в града. Сред най-мащабните събития с международен характер от този вид са:

➤ Изложението «Панаир на туризма и свободното време» с ежегодни издания през февруари и ноември;

➤ Изложението «Трите ключа» с издания през март и ноември;

➤ Международен Филмов Фестивал "Любовта е лудост"

Сериозен туристически потенциал се съдържа в прохождащи или провеждани с променлив успех събития като Международен бридж фестивал, Национо и международно изложение по организация и безопасност на движението в Република България, Панаир на занаятите, Ретро рали «Нептун», Първи международен турнир по

плажен волейбол за хора с хомосексуална ориентация на спортен клуб Тангра.

Интересните за туристите атракции на територията на община Варна са Делфинариума, Аквариума и двата планетариума.

е) Градски дизайн

През последните години град Варна и прилежащите му курорти търпят значителни промени в своя дизайн. Част от измененията създават привлекателна за сетивата на туристите физическа среда. Положителни примери са появилите се красиви бизнес сгради в центъра на Варна, нощното осветление на града както и неговата празнична новогодишна украса.

Въпреки че общината разполага с подробна наредба за изграждане на общодостъпна среда в град Варна, съществуват редица негативни от туристическа гледна точка характеристики на градския дизайн. Сред най-съществените са:

➤ Презастрояване на централната градска част и най-вече на части от морската градина и на кв. «Златни пясъци», което е причина за формирането на «бетонен пейзаж»;

➤ Нарушаване на унифицирания за общинската територия дизайн по отношение на пешеходни зони, тротоарите, цветните алеи, декоративните елементи, кошчетата за отпадъци, указателните табели, надписите и др.

➤ Наличие на много места на неправилно поставени колчета, заграждения, саксии, стойки, парапети, сергии, павилиони и контейнери за смет, които пречат на туристическите потоци или не са в хармония със средата.

ж) Символи и легенди

Община Варна се позиционира в информационно пространство основно с материални символи, сред които са катедралният Храм-паметник "Свето Успение Богородично", Аспаруховият мост, Дворецът на културата и спорта, Фестивалният и конгресен център; Пантеонът в Морската градина, Аквариумът, Делфинариумът, Висшето военноморско училище – Варна; Градският часовник и к.к. „Златни пясъци”. От изброените обекти само Аспаруховият мост, Дворецът на културата и спорта, Аквариумът, Делфинариумът и Висшето военноморско училище – Варна са уникални на национално равнище, но са тривиални на международно равнище. Голям комуникационен потенциал има възприемането на Варна като морска столица на България, а в бъдеще – евентуално и като културна столица на Европа.

2.2.2. Инфраструктура

2.2.2.1. Инженерно - техническа инфраструктура

а) Транспортна инфраструктура

- *ЖП-инфраструктура*

Изградената на територията на община Варна ЖП-мрежа е част от главната ЖП линия № 2 София – Мездра – Варна. Линията е двойна, електрифицирана и е категоризирана в Европейската ЖП мрежа за комбинирани превози и мрежата от международни магистрални линии. Община Варна разполага с модернизирани и функционални пътнически терминали – ЖП - гара «Варна Изток»

- *Пътна и улична мрежа*

Дължината на пътната мрежа на територията на общината е 144.2 km, в т.ч.: автомагистрала - 17.2 km , (12.0 %); първокласни пътища -

59.1 km (41.0 %); второкласни пътища - 0.5 km (0.3 %); третокласни пътища - 6.5 km (4.5 %); четвъртокласни пътища - 60.8 km (42.2 %).

От гледна точка на настоящите туристически потоци състоянието на най-важните пътни трасета е както следва:²¹

Път I-9 – Дуранкулак – Малко Търново е сухопътната връзка между Турция и Румъния. Той обаче няма техническите характеристики за този клас път и трудно изпълнява своята задача. Само в участъка от спирка “Вл. Заимов” до гр. Варна техническите параметри отговарят на изискванията. Магистрала “Черно море” – E-87 дублира път I-9 в участъка между гр. Варна и с. Звездица, но това са само 12 km. Сериозен проблем е преминаването на E-87 през гр. Варна, вилните зони и природния парк “Златни пясъци”. В много участъци това трасе е вече компрометирано. Към м. април 2005 г. поради свлачището в района на спирка “Журналист” е прекъснат пътя Варна – Златни пясъци и трафикът минава по заобиколен маршрут през кв. “Виница”. За възстановяването на пътя е необходимо свлачището да бъде укрепено. Несъответствието на Път I-9 с настоящите и бъдещи нужди на туризма се засилва и поради увеличаване на румънските туристи, посещаващи Варна с лични автомобили и автобуси.

Път I-2 – Варна – Русе провежда интензивно движение от 1100 приведени единици на час, техническите му характеристики са добри и още дълго ще може да обезпечава безпроблемно трафика.

Уличната мрежа /пътно платно и тротоар/ на град Варна претърпя значими подобрения през 2006 година и началото на 2007 год. в изпълнени на наличната “Общата транспортно-комуникационна схема на Варна” до през 2015 година. Въпреки множеството корекции,

²¹ Общински план за развитие на община Варна (2007 г. – 2013 г.)

тя няма висока пропускателна способност и не осигурява движение на МПС без задръствания и струпване на голям брой автомобили на кръстовищата. Проблемите ще се задълбочат с разрастването на летище Варна и увеличаване на трансферния туристичен поток към курортните комплекси на север от града. Допълнително натоваване на автомобилния трафик през летните месеци ще предизвикват българските собственици на втори жилища в курортните комплекси, които в преобладаващата си част са автотуристи.

В община Варна, и особено в предпочитаната от туристите централна градската част, въпросът с паркирането на моторните превозни средства е много тежък. Недостигът на паркови места за МПС, регистрирани във Варна надхвърля 50 %. Проблемът с паркирането е особено остър и в туристическите комплекси «Златни пясъци» и «Св. Константин и Елена». Отредените чрез застроителните планове паркинги пред хотелите не са достатъчни. Няма проектирани и изградени многоетажни подземни и надземни паркинги. Автомобилите все повече завземат и унищожават зелените площи в пространства между хотелите.

- *Водно-транспортна инфраструктура*

На територията на община се намира пристанище «Варна Изток», което е разположено в центъра на града и е специализирано повече за генерални товари, зърнени храни и контейнери и по-малко за пажажерски превози. То разполага с 12 корабни места за претоварна дейност с обща дължина на кейовете 2072 m, две корабни места за пасажерски кораби и едно корабно място използвано от пристанищния портови флот. Максималното газене на корабите, които могат да използват пристанището, е 11.5 m, а размерът им - до 50 000 БРТ.

Товарната дейност замърсява екологически града и е в притиворечие с развитието на туризма. Положителен факт е, че по инициатива на председателя на Общинския съвет г-н Борислав Гуцанов и съгласно ОГП и ЗРП на ЦГУ на гр. Варна се предвижда пристанище «Варна Изток» да се развие като пътническо пристанище и зона за туризъм и развлечения. Това е най-мащабният проект за град Варна в следващите пет години и включва два етапа:

- изграждане на нов модерен терминал за контейнери в езерото под квартал “Максуда” на площ 220 дка. Кейовата стена ще е с дължина 800 метра и ще позволи едновременно обработване на четири кораба. Предвижда се постигане на дълбочина от 16-18 метра, което ще позволи да пристават големи плавателни съдове, които не могат да влизат в сегашното пристанище. Така порт Варна ще се превърне в реален конкурент на порт Констанца, където годишно минават 1,25 млн тона контейнеровоза, а през Варна едва 100 000 тона;

- оформяне на мястото на сегашните товарни кейове в порт „Варна-Изток” на огромна атракционна зона. На площ 347 дка ще бъдат построени яхтено пристанище, аквариум, атракционни заведения, модерни търговски центрове, бизнес сгради, пасажерски терминал, маркови зони и др.

Реализацията на описания проект ще даде мощен тласък за развитието на град Варна като транспортна и туристическа дестинация и ще окаже влияние на целия Черноморски регион. Значителна част от новите товари по линия на транспортните коридори № 7 /река Дунав/, № 8 /Албания и Македония/ и ТРАСЕКО /връзката Европа – Кавказ – Азия/ ще минават през град Варна и това

ще позволи дестинацията да се конкурира успешно с най-добрите европейски пристанища.

От друга страна, реализирането на проекта ще създаде предпоставки за развитието на туризма в района на общината в много по-големи мащаби. В потвърждение на това са примерите с пристанищата в Барселона и Генуа, чийто опит се предвижда да бъде използван при развитието на атракционните зони на мястото на старото пристанище „Варна-Иаток”. Със своите 1,5 млн туристи ежегодно, аквариумът в Генуа е третият по посещаемост обект в Италия след Ватикана и галерия “Уфици” във Флоренция. Атракционната зона и пристанището в Барселона се посещават годишно от 16 млн. чужденци и местни туристи. За реализирането на този мащабен за Варна проект има решение на Общинския съвет - Варна, а общественото обсъждане на проекта показва, че същият се подкрепя от 78 % от населението на град Варна.

- *Въздушно-транспортна инфраструктура*

На част от територията на община Варна се намира летище Варна с кодово означение на Аеродрума съгласно ИКАО - Nr. 4. Летище Варна е гражданско летище за вътрешен и международен транспорт и е второто по големина летище в България. Площта му е 2 414 dka. Летище Варна разполага с една писта (ПИК) с дължина 2514 m и ширина 55 m, свързана с пероните с магистрален рулежен път (МРП) и пет броя съединителни пътеки за рулиране (ПР). Има 32 бр. самолетни места и е свързано с международните пътища E-70 и E-87, има модерно навигационно оборудване. Полетите са предимно чартърни международни - 89% от общия брой пътници са по международни линии. На първо място по значимост за финансовия резултат са

пътническите чартъри, на второ - международни редовни полети, на трето - вътрешни редовни полети до София и Бургас, на четвърто - товарни чартърни полети, и на пето - полети с общо предназначение. Летището осъществява връзка за 101 дестинации от над 35 държави. На него вече са се приземявали най-големите самолети в света - товарният АН-124 /Руслан/ и Боинг 747.

Положителен факт за развитието на летище Варна е отдаването му на концесия на "Фрапорт Туин Стар Еърпорт Мениджмънт" АД - консорциум между немския летищен оператор "Фрапорт груп" АД и българската фирма "БМ Стар" ЕООД. Поетият ангажимент за инвестиции в модернизацията на съоръжението за концесионния период е 188 млн. евро. Като част от него за летния сезон на 2007 г. е изграден и пуснат в експлоатация нов летищен терминал, който ще обслужва полети от страните на ЕС. С тази стъпка към реализация на инвестиционната програма ще се повиши в значителна степен пропускателната способност на наземните съоръжения на летище Варна.

б) Водоснабдителна, канализационна и пречиствателна инфраструктура

Водоснабдяването за град Варна, курортните комплекси и селата на общината се осъществява по напълно изградена вътрешна водопроводна мрежа. Положително е, че гр. Варна е разделен на шест водоснабдителни зони, които имат различна схема на водоснабдяване, с технически възможности за превключване една към друга.

От значение за развитието на туризма в общината ще бъде подмяната на амортизираните тръби в централната част на града както и по-доброто водоснабдяване на курортните места като кв.

“Виница”, “Ален Мак”, “Св. Никола”, “Горна Трака”, “Боровец”, “Ракитника” и “Прибой”.

Град Варна и курортните комплекси се характеризират с много висока степен на изграденост на канализационната мрежа, но в селата и вилните зони канализационната система липсва или е изградена частично. Без канализационни съоръжения са селата Казашко и Звездица.

Функциониращите на територията на община Варна ПСОВ са с недостатъчен капацитет за обслужване на настоящото туристическо развитие. Не са напълно изградени канализационните системи на райони, в които хотелиерската дейност има силно присъствие - ж.к. «Бриз», „Ален Мак” и кв. “Виница«. ПСОВ в к.к. «Златни пясъци» е амортизирана и с изчерпан капацитет.

Положително влияние върху развитието на туризма ще окаже стартиралото изграждане в кк Св. Константин и Елена на отвеждащ колектор за битови отпадъчни води на стойност над 11 млн. лв. Така ще бъдат елиминирани три от пречиствателните станции в района на КК “Св.св. Константин и Елена”, които работят само с механично стъпало - ПСОВ - “Слънчев ден”, ПСОВ - “Св. Константин и Елена” (Дружба 2) и ПСОВ – Евксиноград. Според специалистите е целесъобразно да се спре работата и на ПСОВ - Гранд хотел “Варна”, която независимо, че пречиства биологически, не постига необходимата ефективност. По този начин ще се решат големите екологични проблеми в следствие на недостатъчното пречистване на отпадни води заустени в този участък на брега на морето.

От туристическа гледна точка, крайно належаща е реализацията на изготвения проект за реконструкция, модернизация и разширение

на системата от пречиствателни съоръжения в района на кв. 'Аспарухово» и кв. «Галата»

в) Електроснабдителна инфраструктура

На територията на Община Варна функционират 11 броя подстанции - Варна Изток, Варна Юг, Варна Запад, Варна Север, Варна Център, Чайка, Максуда, Лазур, Аспарухово, Златни Пясъци и Траката, които се захранват с напрежение 110 кV от ТЕЦ Варна и подстанция Добруджа преобразуват напрежението чрез трансформатори 110 кV / 20 кV и 10 кV. Общата им инсталирана мощност е 495 MVA , като консумираната обща върхова мощност от Община Варна е 418 MVA . Преносната мрежа от 110 кV е плътна и успешно изпълнява функциите на електрозахранване. Изключително полезно за туристическото развитие е пускането в действие на подстанция «Траката», която ще доставя допълнителни 25 000 кВтч електроенергия в района на кв.Виница, вилна зона Траката, кв. Бриз, к.к Св.Св.Константин и Елена, к.к. Евксиноград и селата Кичево, Осеново, Кранево, Генерал Кантарджиево, Куманово, Орешак, Яребична и др.

Тенденциите на развитие и нарастващото строителство подсказват, че съществуващите подстанции на територията на Община Варна могат да се окажат недостатъчни да поемат нарастващата консумация на електроенергия. За нуждите на туризма полезни ще бъдат планираните за играждане нови подстанции - подстанция Център и подстанция Галата

г) Топлоснабдителна инфраструктура

Интерес за туристическите обекти би представлявала възможността за използване на геотермалните източници за отопление. Липсва анализа за потенциала на наличните сондажи и възможността за

използването им, а така също няма и изградена инфраструктура в това направление.

д) Газоснабдителна инфраструктура

Газифицирането на жилищни, обществени и производствени обекти на територията на гр. Варна се извършва от фирмите "ПРИМА ГАЗ" АД (за районите "Владислав Варненчик", "Младост", "Аспарухово") и "ВАРНА ГАЗ" АД за останалата територия на общината. Планирано е газификационната мрежа на града да възлезе на 309 km и 20.8 млн. евро през 2013 г., докогато са валидни лицензиите на двете дружества. Предвижда се клиентите в битовия сектор да достигнат 40 000, а в промишления - 30.

е) Комуникационна инфраструктура

В телекомуникационно отношение община Варна разполага с добра инфраструктура. На територията на общината има действащи 23 броя автоматични телефонни централи, от които 16 бр. в самия гр. Варна; по 1 бр. АТЦ в курортните комплекси и в кв. "Виница", "Галата" с Тополи, с. Каменар и с. Звездица. През 2006 год. Българската телекомуникационна компания (БТК) е инвестирала 12,03 млн. лв. в региона на град Варна и е постигнала 100 процента цифровизация на града, което дава възможност за използване на върховите технологии и за нуждите на туризма.

2.2.2.2 Социална инфраструктура

а) Здравна инфраструктура

На територията на общината функционират 12 лечебни заведения, от които 10 болници в т. ч. 4 многопрофилни болници.

Съществуващата мрежа от здравни заведения за болнична помощ е достатъчна за нужди на пребиваващите в общината туристи.

Подобна е ситуацията и със заведенията за извънболнична помощ. В община Варна функционират над 60 медико - диагностични и медико – технически лаборатории, като наблюдаваната тенденция през последните години е на нарастване на този вид заведения. Общият брой на лечебните заведения в района надхвърля 125.

Кадровата обезпеченост с висши медицински кадри (лекари и стоматолози) на територията на Община Варна е много добра. Наличието на Медицинския университет осигурява както производството на кадри, така и тяхната квалификация.

Добро впечатление прави проактивната ориентация на здравната инфраструктура към възможностите, които предоставя здравния туризъм. В рамките на общината бе отворена специализирана стоматлогична клиника за обслужване предимно на чуждестранни граждани.

Б) Образователна инфраструктура

Образователната инфраструктура на община Варна е добре развита за подготовка на кадри както за нуждите на туризма в общината, така и за нуждите на националния и международния туризъм. От системата на висшето образование на територията на общината студенти за нуждите на туризма се обучават в Икономическия университет-Варна, Варненския свободен университет и Колежа по туризъм към Икономическия университет – Варна. В град Варна работи филиал на частния професионален колеж «Иком интелект» - гр. София.

Изпълнителски кадри за нуждите на туризма подготвя професионалната гимназия по туризъм "Проф. д-р Асен Златаров" както и частната професионална гимназия по управление на туризма "Константин Фотинов".

В анализираното направление значим проблем е липсата на подходяща сграда за работата на Колежа по туризъм към Икономическия университет – Варна. Въпреки, че проблемът е извън преките компетенции и отговорности на Община Варна, общинските органи за местно самоуправление биха могли да изиграят решаваща роля за неговото решаване.

в) Културна инфраструктура

Във община Варна е изградена стройна система от професионални културни институти и организации, която представлява добра платформа за развитието на културния туризъм. С най-голямо значение за туризма са - ДТ "Стоян Бъчваров", Оперно-филхармонично дружество - Варна (ОФД), Фестивален и конгресен център (ФКЦ), Дворец на Културата и спорта (ДКС), Държавен куклен театър (ДКТ), Художествена галерия "Борис Георгиев", Регионален исторически музей (РИМ) с осем отдела; Регионална библиотека "Пенчо Славейков" с три отдела. Важна роля за развитието на туризма биха могли да играят представителствата на Национална Агенция "Музика" и на творческите съюзи и сдружения - Съюз на българските писатели, Съюз на музикалните дейци, Съюз на българските художници, Съюз на българските композитори, Сдружение на варненските писатели.

В града функционират 15 частни художествени галерии, частен музей "Стара Варна", 21 Народни читалища и Национално училище по изкуствата "Добри Христов"

з) Обществен ред, сигурност и безопасност

Община Варна полага усилия за усъвършенстване на съществуващата система за подържане на обществения ред, сигурността и безопасността на туристите. През 2007 год. общината е планирала 1 милион лева от бюджета си за изграждане на система за видеонаблюдение.

Ежегодно Общината участва активно в осигуряването на мерки, свързани с физическата и имуществената сигурност на туристите в града. Това става чрез договаряне с Национална служба «Полиция», Националната служба «Пожарна безопасност и защита на населението» и Министерството на здравеопазването.

2.2.3. Суперструктура

След 2000 год туристическата суперструктура на територията на община Варна търпи бурно развитие. За съжаление все още липсват специфични правила за застрояването на Черноморско крайбрежие, които да установяват и поддържат хармония между туристическите обекти и заобикалящата ги природна среда, стимулирайки по този начин развитието на устойчив туризъм.

2.2.3.1. Средства за подслон и места за настаняване

През периода 2000 – 2006 год. броят на средствата за подслон и местата за настаняване в община Варна е нараснал над 3 пъти, като броят на леглата в тях за същия период се е удвоил. (таблица 6). В структурно отношение с относителен дял 96% от общия брой на наличните легла през 2006 год. доминират хотелите. Подобна структура на средствата за подслон повидиме е благоприятна за

привличането клиента с по-високи платежни възможности.

Разпределението на легловата база по категории показва нисък относителен дял на средствата за подслон от категория 5 звезди – 6% през 2006 година. Категориите 1-2 звезди, 3 звезди и 4 звезди включват по около 19000 легла или по 30% от цялата леглова база в общината през същата година (таблица 4).

В териториално отношение най-много легла са съсредоточени в к.к. «Златни пясъци». През 2006 год. курортът наброява 38 330 легла, което предствлява 67,76% относителен дял от цялата леглова база на територията на общината (таблица 5).

Таблица 3

Средства за подслон и места за настаняване²² по видове в община Варна за периода 2000 - 2006 г.²³

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Брой средства за подслон							
Общо	167	146	159	210	282	301	524
Хотели	160	139	152	202	247	266	259
Къмпинги	-	-	-	1	1	-	-
Хижи	2	2	2	-	2	2	2
Други места за кратко-срочно настаняване ²⁴	5	5	5	7	32	33	263
Брой легла в средствата за подслон							
Общо	30640	27628	37324	40691	50556	55472	58928
Хотели	30284	27195	36949	39903	48760	53724	56563
Къмпинги	-	-	-	370	19	-	-
Хижи	110	110	92	-	56	58	56
Други места за кратко-срочно настаняване	246	323	283	418	1721	1690	2309

²² Функционирали през съответната година

²³ Източник: НСИ

²⁴ До 2002 г. са наблюдавани само квартирните бюра, а от 2003 г. са добавени частни квартири, ваканционни селища, бунгала и други места за краткосрочно настаняване

Таблица 4

Структура на леглата в средствата за подслон и местата за настаняване в област Варна по категории през 2006 г. (брой)²⁵

	Общо	Категории			
		1 и 2 звезди	3 звезди	4 звезди	5 звезди
Средства за подслон	64084	19151	19227	19272	6434
в това число:					
Hotели	57870	13038	19126	19272	6434

Таблица 5

Легла в средствата за подслон в община Варна по курортни комплекси през 2006 г. (брой)²⁶

	Общо	В т.ч. хотели
Община Варна	58928	56563
в това число:		
к.к. Златни пясъци	38386	38330
к.к. Свети Константин и Елена	11513	11022
к.к. Чайка	3825	3732

2.2.3.2. Заведения за хранене и развлечения

Сред категоризираните заведения за хранене и развлечения в община Варна преобладават видовете, подходящи за обслужване на туристи – ресторанти, барове, бирарии и механи (таблица 6). Експертните оценки подсказват наличието на привлекателни нощни развлекателни заведения като дискотеки, кареоки барове, пиано-барове и нощни клубове с жива музика. Забелязва се, обаче, липсата на реномирани тематични заведения за хранене с разнообразна и

²⁵ Източник: НСИ

²⁶ Източник: НСИ

качествена кухня на национална основа. Подобна липса е пречка за развитието на специализирани видове туризъм от типа на кулинарния.

2.2.3.3. Суперструктура за специализирани форми на туризъм

Наличната спортна база е разпределена относително равномерно по територията на общината, но е недостатъчна и се нуждае от ремонт и реконструкция. От 150 - те спортни площадки на територията на общината в добро състояние са само около 20%. Особено голяма пречка за развитието на спортния туризъм в града е лошото състояние на стадион „Варна”.

Таблица 6

Заведения за обществено хранене в община Варна за периода 2000 – 2001 г.

	(брой) ²⁷	
	2000	2001
Общо	1536	1645
Ресторанти	260	262
Столове	102	101
Заведения за бързо хранене	272	239
Пицарии	30	28
Сладкарници и кафе-сладкарници	183	202
Барове и подобни заведения - бирарии, механи и други	631	713
Други заведения за хранене	58	100

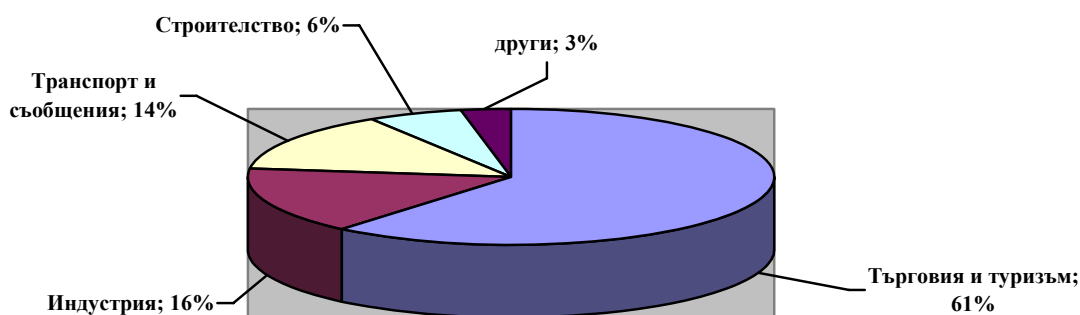
От полза за туризма ще бъде изградяване на нови спортни площадки и футболни игрища, особено в района на Аспарухово. Недостатъчно се използва естественият морски ресурс на общината като зона за водни спортове, които биха привлекли туристи със специални интереси.

²⁷ Източник: НСИ

Подходяща материална база за конгресен и културен туризъм предоставят Дворецът на културата и спорта и Фестивалният и конгресен център на Варна. Те обаче не могат да компенсират нуждата на Варна от голяма, съвременна и функционална зала за събитийен туризъм от вида на панаирен и изложбен.

2.2.4. Туристическа индустрия

Местоположението на общината, изградената инфраструктура и туристическа суперструктура предопределят приоритетното развитие на туристическата индустрия и нейния висок относителен дял в местната икономика (фигура 7).

Фиг. 7.

Относителен дял на отрасловите сектори в нетните приходи от продажби

Данните за състоянието на туристическите бизнес единиците на територията на община Варна показват тенденция към непрекъснат растеж както по отношение на приходите от продажби така и по инвестирани средства за придобиване и придобити ДМА (таблица 7).

Таблица 7

Разпределение на туристическите предприятия и икономическите им показатели в община Варна за периода 2000 2005 година²⁸.

<i>Брой предприятия от нефинансовия сектор по години</i>						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Общо за община Варна	13826	13613	13937	15644	16883	18568
Хотели и ресторанти	1145	1143	1125	1243	1329	1330
Относителен дял в %	8,28	8,40	8,07	7,95	7,87	7,16
<i>Приходи от дейността (хил.лв.)</i>						
Общо за община Варна	4024289	4777900	5147177	5477415	6610033	8171127
Хотели и ресторанти	131010	163082	184956	206503	257139	325080
Относителен дял в %	3,26	3,41	3,59	3,77	3,89	3,98
<i>По нетни приходи от продажби (хил.лв.)</i>						
Общо за община Варна	3922506	4630381	4865492	4966764	6179869	7765127
Хотели и ресторанти	119682	147349	175610	198708	248894	317754
Относителен дял в %	3,05	3,18	3,61	4,00	4,03	4,09
<i>По дълготрайни материални активи (хил. лв)</i>						
Общо за община Варна	1242977	1323404	1431320	2093617	2424540	3145457
Хотели и ресторанти	234901	286010	346013	401953	572080	642144
Относителен дял в %	18,90	21,61	24,17	19,20	23,60	20,41

В структурата на туристическата индустрия на общината за 2005 година с най – голям дял са микро фирмите (до 9 заети), като техният брой е 1128, което е 84,81% от всички туристически бизнес организации, следват малките фирми (от 10 до 49 заети) – те са

²⁸ Източник: НСИ

145 организации, а големите фирми са едва 5, което е сравнително малко за такъв икономически център като община Варна. (таблица 8).

Таблица 8

Разпределение на туристическите предприятия (хотели и ресторанти) по големина и икономическите им показатели в община Варна за периода 2003-2005 година²⁹.

Брой туристически предприятия по години			
	2003	2004	2005
Общо за община Варна	1243	1329	1330
Микро (до 9 заети)	1065	1131	1128
Малки (от 10 до 49 заети)	144	155	145
Средни (от 55 до 249 заети)	29	37	52
Големи с над 250 заети	5	6	5
Приходи от дейността (хил.лв.)			
Общо за община Варна	206503	257139	325080
Микро (до 9 заети)	30314	33943	50421
Малки (от 10 до 49 заети)	51070	68442	75036
Средни (от 55 до 249 заети)	81978	97969	149243
Големи с над 250 заети	43141	56785	50380
Нетни приходи от продажби (хил.лв.)			
Общо за община Варна	198708	248894	317754
Микро (до 9 заети)	29238	33705	49989
Малки (от 10 до 49 заети)	49556	65598	74081
Средни (от 55 до 249 заети)	77973	93484	144030
Големи с над 250 заети	41941	56107	49654
По дълготрайни материални активи (хил. лв)			
Общо за община Варна	401953	572080	642144
Микро (до 9 заети)	26104	26262	38341
Малки (от 10 до 49 заети)	89382	143226	107572
Средни (от 55 до 249 заети)	182265	290146	387990
Големи с над 250 заети	104202	112446	108241

Стопанската дейност на туристическата индустрия на територията на община Варна бележи непрекъснат ръст през последните 7 години. (таблица 9).

²⁹ Източник: НСИ

Таблица 9

**Основни показатели за дейността на средствата за подслон в
община Варна за периода 2000 – 2006 г**

Показатели	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Средства за подслон - бр.	167	146	159	210	282	301	524
Легла - бр.	30640	27628	37324	40691	50556	55472	58928
Легладенонощия - бр.	4459859	5698985	6181336	7240117	8438563	10169495	11346202
Реализирани нощувки - бр.	1958176	2386860	2860871	3650624	4072874	4775521	4852750
в т. ч. от чужденци	1601823	1996566	2495303	3270653	3469512	4061208	4106781
Заетост на легловата база в %	43,91	41,88	46,28	50,42	48,27	46,96	42,77
Заетост на легловата база в % за 365 дни	17,51	23,67	21,00	24,58	22,07	23,59	22,56
Пренощували лица - бр.	287343	344832	406972	516773	626171	741743	800637
в т. ч. чужденци	161834	213415	278718	382700	450603	530033	558858
Ср. бр нощувки на 1 лице	6,81	6,92	7,03	7,06	6,50	6,44	6,06
Ср. бр нощувки на 1 чужденец	9,90	9,36	8,95	8,55	7,70	7,66	7,35
Приходи от нощувки - хил. лв.	35635	60498	58211	86349	105910	132235	151484
в т. ч. от чужденци	27999	41353	49243	76735	93904	116344	131254
Приходи от 1 нощувка в лв.	18,20	25,35	20,35	23,65	26,00	27,69	31,22
Приходи от 1 нощувка на чужденец в лв	17,48	20,71	19,73	23,46	27,07	28,65	31,96
Приход от 1 пренощувал турист	124,02	175,44	143,03	167,09	169,14	178,28	189,20
Приход от 1 пренощувал чужд. турист	173,01	193,77	176,68	200,51	208,40	219,50	234,86

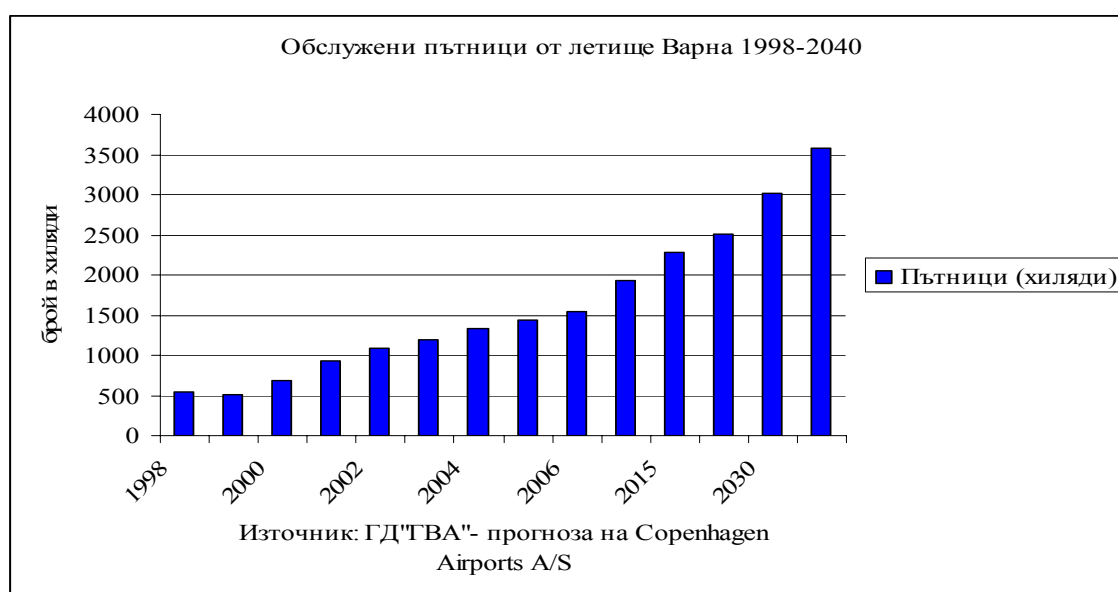
Въпреки ръстовете по абсолютни натурални и стойностни показатели за периода 2000 – 2006 г, като слаби страни на дейността на

средствата за подслон в община Варна могат да се изтъкнат ниската годишна заетост на легловата база (22,56% през 2006 г.), ниският приход от една нощувка (31,22 лв. през 2006 год.) и ниският приход от един турист (189,20 лв. през 2006 год.). Положителна тенденция е нарастването на посочените относителни стойностни показатели през последните 4 години (таблица 9).

2.2.5. Маркетингови позиции на община Варна

2.2.5.1 Настоящи пазарни сегменти на дестинацията

След 2000 год. броят на туристите, посещаващи община Варна като туристическа дестинация непрекъснато нараства. От данните за обслужените пътници на летище Варна е видно, че през 2006 год. над 1500000 пътници са преминали през територията на общината, използвайки въздушния транспорт. Прогнозите на един от бившите кандидати за концесиониране на летище Варна сочат над 500% ръст на туристопотока през летището до 2040 год. (фигура 8). Към тези цифри следва да се прибавят и посетителите на Варна с железопътен, морски и автомобилен транспорт.

Фиг. 8.

Обслужени пътници на летище Варна 1998-2040

Основните сегменти чуждестранни туристи на Варна по националност са германци, британци, скандинавци (шведи, финландци, норвежци и датчани) руснаци и израелци. Посочената сегментна структура се докзва както от разпределението по националности на обслужените на летище Варна чуждестранни туристи, така и от разпределението по националност на реализираните от тези туристи нощувки (фигура 9 и фигура 10).

Фиг. 9.

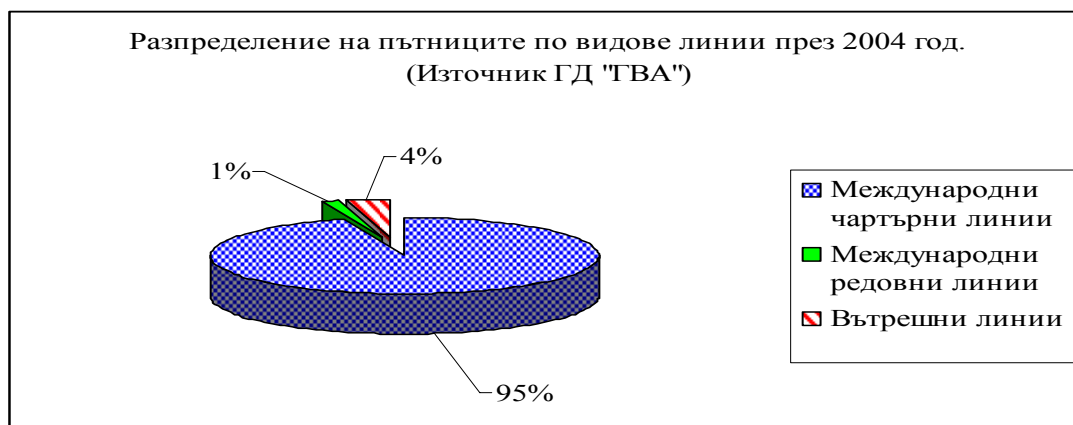
Брой на пристигналите чуждестранни туристи на летище Варна по години

Фиг. 10.

Относителен дял на пренощувалите чужденци в област Варна по страни през 2005 г. (в %)

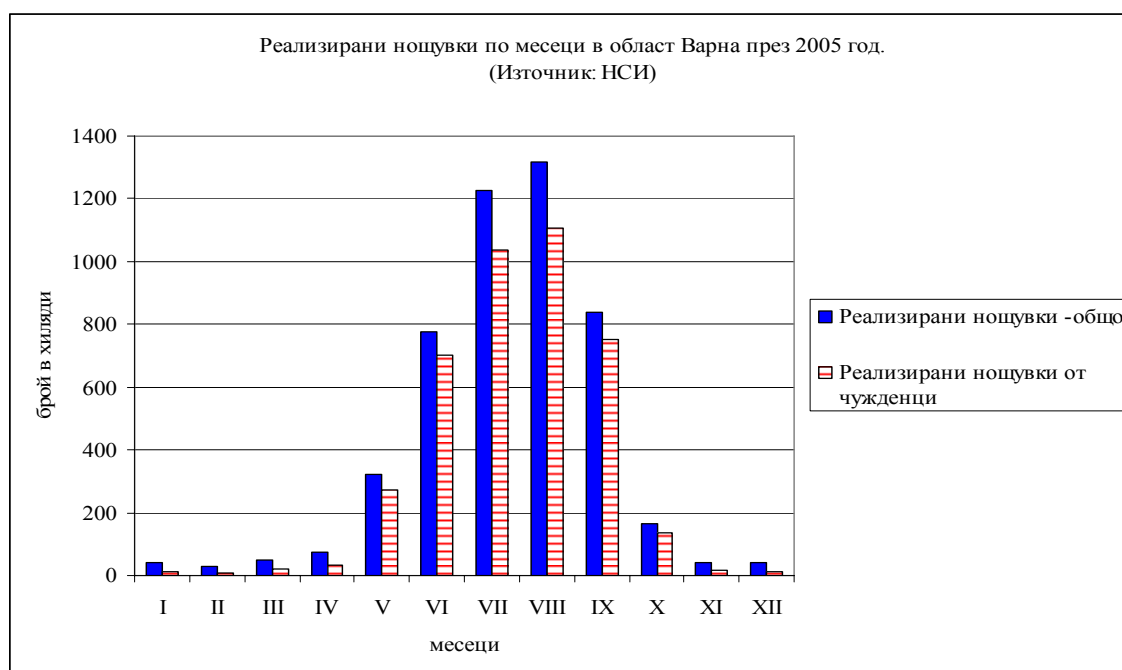
Основен сегмент на Варна като туристическа дестинация са организираните туристи с мотив за практикуване на морски ваканционен туризъм. Това са туристите, ползващи предимно чартърни въздушни превози, като за Варна техният дял достига 95% (фигура 11).

Фиг. 11.

Разпределение на пътниците по видове линии през 2004 г.

Преобладаването на чартърните туристи по линия на морския ваканционен туризъм обуславя и силно изразената сезонност в туристическото търсене към Варна като туристическа дестинация. Основната част от туристическите посещения в района са в периода от месец май до месец септември (фигура 12).

Фиг. 12.

Реализирани нощувки по месеци в област Варна през 2005 г.

Относно туристите на община Варна не са провеждани нарочни маркетингови проучвания и по тази причина липсва информация за техния профил по сегментационни признаци като възраст; семеен статус, социално-икономически статус и потребителско поведение.

2.2.5.2. Продуктова палитра на дестинацията

Използвайки концепциите за жизнения цикъл на туристическото място, бихме могли да представим схематично развитието на община Варна като туристическа дестинация. Въпреки условността на модела и липсата на качествена статистическа информация, експертният анализ показва, че от своето формиране до днес, Варна преминава различни фази от своя жизнен цикъл като туристическа дестинация. (фигура 13). Предложената крива на жизнения цикъл на Варна като туристическа дестинация е резултат от наслагването на жизнените криви на конкретните продуктови линии на дестинацията. Разгледани към настоящия момент въпросните продукти се позиционират спрямо своя цикъл на живот както следва на фигура 14.

Направените констатации логично пораждаат въпроса за бъдещата посока на развитие. Използвайки матрицата за стратегически анализ и планиране на Бостънската консултантска група, туристическите продуктови линии на Варна следва да се развиват както е показано на фигура 14.

Подмладяването на дестинацията може да се обвърже както с по-устойчиви и по-силно конкурентноспособни продуктови линии и техни форми, така и с по-неустойчиви и по-слабо конкурентноспособни. Утвърждаването на първата от двете посоки на развитие е свързано със необходимостта от стратегически маркетингови действия в дългосрочен план.

2.2.5.3. Цена за потребител на дестинацията

Цените на дребно и едро на туристическите услуги и стоки на конкретните туристически фирми в конкретна дестинация са оновен фактор за формиране на туристическо търсене. Тези цени участват във

формирането на крайната “условна цена” за потребител на дестинацията. Последната е цената, която привлича или отблъсква туристите от определени пазарни сегменти, защото тя изразява плащанията на туриста за всички желани от него услуги и стоки във връзка с пътуването до дадено туристическо място и престоя му в него.

	Въвеждане	Растеж	Зрялост	Стагнация Упадък	Подмладяване
Фаза от жизнения цикъл на дестинацията	Нова, модерна дестинация	Усилено инвестиране в туристическите продукти. Усилено търсене на продукта.	Остаряване на предлаганите продукти. Насищане на съществуващото търсене.	Свръх-предлагане на остарели продукти. Оттегляне на първоначалното търсене	Модернизация на туристическите продукти. Поява на ново туристическо търсене.
Период	1960-1970	1971-1985	1985-1989	1990-2000	след 2001

Фиг. 13

Жизнен цикъл на Варна като туристическа дестинация

Ценовите аспекти на Варна като туристическа дестинация биха могли да се обобщят както следва:

➤ Разумна общинска политика по отношение ценообразиващи елементи. На фона на стихийната национална правно-регулативна рамка през последните 15 години, органите на местна власт и местно самоуправление в община Варна се стараят да подържат стабилна платформа за конкурентноспособно ценообразуване от страна на туристическите фирми. Това старание се отнася на-вече до определяне

и подържане на разумни равнища на туристическата такса и на останалите, зависещи от общината плащания на туристическия бизнес;

Фази	Въвеждане	Растеж	Зрялост	Насищане	Упадък
Специфика	Нова, модерна продуктова линия	Модерна продуктова линия, която се търси усилено и в която се инвестира усилено	Традиционна продуктова линия с наситено търсене, но в която инвестициите продължават	Деформирана продуктова линия, чието първоначално търсене се оттегля	Амортизирана продуктова линия с намаляващо търсене.
Продуктови линии	ЕТП/СТП				
	ФТ				
	ШТ				
		ЗТП			
		КПТП			
			НБЛМРТП		
			ХТП		
				СБЛМРТП	ККТП
			СРТП	ПТП	

Легенда:

- НБЛМРТП - ниско бюджетен летен морски рекреативен туристически продукт
- СБЛМРТП - средно бюджетен летен морски рекреативен туристически продукт
- ЗТП - здравен туристически продукт
- КПТП - културно-познавателен туристически продукт
- ЕТП/СТП - екологичен/селски туристически продукт
- СРТП - спортно развлекателен туристически продукт
- ХТП - хазартен туристически продукт
- ККТП - конгресно-конференстен туристически продукт
- ПТП - панаирен туристически продукт
- ФТ - фестивален туризъм
- ШТ - шопинг туризъм

Фиг. 14

Позиции на туристическите продуктови линии на Варна спрямо фазите на продуктовия жизнен цикъл

➤ Свърхпредлагане на стандартни продукти. В продуктовата палитра на дестинация Варна доминират стандартните туристически продукти за масово потребление (морски ваканционен туризъм), които се реализират на наситени с подобно предлагане емитивни пазари. В такава пазарна ситуация конкуренцията между дестинациите се води предимно на ценова основа. Резултатът е, че ценовите равнища на подобни на Варна конкуренти туристически места в Гърция, Турция, Хърватия и Румъния се превръщат в първа горна граница на цените на туристическите продукти;

➤ Позициониране като евтина туристическа дестинация. Със своята търговско-ценова политика редица представители на варненската туристическа индустрия позиционира дестинацията като цяло на сегменти от потребители, които са с изключително ниски платежни възможности. Голяма заслуга за подобна ориентация на дестинацията имат и избраните от родните хотелиери “евтини” туроператорски марки на големите европейски концерни. Ограничената платежоспособност на чуждестранната туристическа клиентела на Варна, голямата сила на преговаряне на чуждестранните туроператорски партньори на дестинацията и монополистичната конкуренция между туристически фирми в района налагат една втора, още по-ниска от първата ценова летва;

➤ Нарастващи оперативни ограничения. Наличният в България комфорт на ценообразуване в туризма при евтини фактори на производство постепенно изчезва. Разходите на единица туристическа

услуга ще нарастват непрекъснато. Варненският туристически бизнес с помощта на Общината следва да търси възможности за калкулиране на част от разходните завишения в цената на туристическия продукт и за компенсиране на завишенията чрез повишена производителност, иначе последните ще бъдат за сметка на предприемаческата печалба или за сметка на орязано качество на продукта;

➤ Ограничени умения за стратегическо и тактическо ценообразуване. Малко са мениджърите във варненската туристическа индустрия, които имат знанията и опита за използване на цената като маркетингов инструмент. Малко са туристическите фирми, които могат да се похвалят с “Yield Management” и с ефективно прилагане на каталожните ценови инструменти като “Early Birds”; “Fruehbuchervorteile”, “Ermaessigungen” и др. под.

2.2.5.4. Дистрибуция на дестинацията

Стратегическата цел на дистрибуцията на община Варна като туристическа дестинация трябва да бъде подчинена на осигуряването и поддържането на максимално удобна информационна и резервационна достъпност на целевите потребители до предлаганите туристически продукти.

Системата за дистрибуция на туристическите продукти на община Варна по основни дистрибуционни канали се отличава със следните характеристики:

- *Туроператори и турагенти.*

Ролята на чуждестранните туроператори и турагенти е решаваща за дистрибуцията на Варна на основните европейски емитивни пазари. В тази посока местните туристическите фирми си партнират успешно с

големите, средните и малките европейски тулопертатори – генералисти (ИТС, ТУИ, Томас Кук, Фърст Чойс и др.) в посока на поддръжане и разширяване на завоюваните позиции, както и за адекватно представяне на варненските туристически продукти, заложените в техните летни и зимни програми. Липсва обаче подчертана ориентация на Варна към нови за дестинацията европейски туроператори, които са специалисти спрямо целеви за дестинацията пазарни сегменти. Като недостатъчни могат да се определят усилията на общината за информационното съдействие, обучение и мотивация на служителите на чуждестранните туроператори и тяхната агентска мрежа относно силните и слабите страни на продуктовата палитра на Варна като туристическа дестинация. Липсва планиране и провеждане на съвместни стратегически и тактически маркетингови кампании от рода на “Туристическа Варна за Вас”, “През лятото във Варна”, “Фестивална ваканция във Варна” и др.

- *Специални канали за разпределение.*

Дестинация Врана следва значително да подобри качеството на информационното обслужване на своите целеви действителни и потенциални клиенти чрез използване на възможностите на специалните канали за разпределение. Община Варна има много големи възможности за установяване на контакти и стартиране на съвместни маркетингови инициативи с глобални медийни, финансово-кредитни и търговски организации с цел лансиране на дестинацията спрямо конкретни пазарни сегменти от рода на инсентивен туризъм, конгресно-конферентен туризъм, панаирен туризъм и др.

- *Печатни информационни материали.*

Община Варна използва печатните материали основно в ролята им на рекламни средства. В сравнение с други конкурентни дестинации, печатните материали на общината не се отличават с подобаващо количество и разнообразие, а дистрибуционната им функция почти отсъства. Отчитайки ефективността на тези средства в контекста на дистрибуцията на дестинацията можем да констатираме, че община Варна не разполага с качествена имиджова брошура на дестинацията, с туристически пътеводител за дестинацията, с брошури за основните туристически продукти на дестинацията, в които да са посочени конкретни офертни условия за покупка на туристически продукти (цени, сезони, срокове на резервации и др. под.)

- *Общински център за туристическа информация.*

Положителен факт е, че община Варна изгради със собствени сили и средства туристически информационен център, който се намира на подходящо място в централната част на града. Функционирането на центъра е далеч от покритието на обичайните международни параметри за подобен тип организация в развита туристическа дестинация. Той не осигурява 24-часово информационно обслужване на потенциалните и действителните туристи на дестинация Варна по телефон, електронна поща или по обикновена поща. Епизодични са действията относно предоставянето на съвети на туристите, изпращане на печатни рекламни материали при поискване от потенциални клиенти, пренасочване на туристите към по специализирани източници на информация или към резервационни центрове по туристически места. От страна на центъра липсва осигуряване на информационно обслужване за корпоративните клиенти на дестинация Варна – туроператори, турагенти, специални партньори и др.

- *Директен маркетинг.*

Директният маркетинг е със слабо присъствие в дистрибуционната система на Варна, но развитието на новите информационни технологии го превръщат в едно от най-сериозните предизвикателства за дестинацията и нейната туристическа индустрия. В това отношение общината би могла да съдейства за обучение и стимулиране на местната туристическа индустрия за използване на възможностите на директния маркетинг, включително и на он-лайн маркетинга. Общината би могла да планира и реализира инициативи за директен маркетинг в контекста на общите маркетингови програми на дестинацията, както и в рамките на нейния он-лайн маркетинг.

- *Онлайн дистрибуция на дестинация Варна*

Община Варна не използва максималното дистрибуционните възможности, които предоставят онлайн и интернет технологиите. Липсва официална интернет-страница на дестинация Варна, която като структура, съдържание и варианти на чужди езици да бъде максимално удобен източник на необходимата информация за потребителите от целевите пазарни сегменти. Подобна страница би следвало да бъде интегрирана с националната интернет страница и с интернет страниците на националните продуктови и браншови туристически организации, както и със страниците на местните туристически организации. Общината не разполага с единна дигитална база данни за дестинацията (информационни източници, средства за настаняване, транспорт, събития, курорти, забележителности, наемане на съоръжения, турове, екскурзоводи).

2.2.5.5. Комуникация на дестинацията

Достъпността и привлекателността на община Варна като туристическа дестинация зависи до голяма степен от присъствието и в информационното пространство на вътрешния и международния туристически пазар.

Доскоро в туристическата информация за дестинацията доминираше рекламата на КК “Златни пясъци” и К.К. „Св. Константин и Елена”. Последните години общинската администрация полага значителни усилия за ефективно и широко представяне на Община Варна на вътрешния и международния туристически пазари. Проблемите, които се очертават при анализа на комуникацията на Община Варна като туристическа дестинация са:

- Липса на общинска комуникационна стратегия, която да канализира комуникационните усилия на дестинацията. Не е ясно какъв имидж преследва община Варна като туристическа дестинация;
- Липса на годишни планове, конкретизиращи средствата, каналите, периодите и финансовото осигуряване на комуникацията на дестинацията;
- Липса на единна и стабилна във времето политика за изработване и поставяне на рекламни и информационни табели на територията на общината;
- Изключително слабо използване възможностите на новите информационни технологии – информационните портали. Община Варна присъства хаотично в информационното Интернет пространство или с остаряла информация или с непълна информация;
- Слаба популяризация на културната програма на общината сред националните и чуждестранните туроператори;

➤ Липса на електронен бюлетин за туристическа информация на общината като туристическа дестинация.

Силна страна на комуникационната политика на общината е решението на Общинския съвет за заделяне на процент от събраната туристическа за участие на международните туристически изложения. Варна присъства на борсите на основни за общината чуждестранни емитивни туристически пазари като ITB – Берлин, WTM – Лондон; При подготовката на участието в туристическите изложения е налице добра координация на общинските власти с частния сектор

2.2.6. Роля на общинската власт за развитието на туризма

2.2.6.1. Взаимоотношения на общинската администрация с частния сектор

Органите за местно самоуправление и местна власт в община Варна взаимодействат активно с преставителите на частния туристически сектор. В структурата на Общинския съвет е формирана постоянна комисия „Туризмъ и търговия”, която работи активно за формирането на благоприятна бизнес среда за туристическите фирми.

Към Кмета на Община Варна г-н Кирил Йорданов и с негова заповед е сформиран Обществен съвет по туризмъ. В неговият състав от 29 члена доминират представителите на туристическия бизнес.

В изпълнение на Чл. 10 а. от Закона за туризмъ Кметът на общината е създал Консултативен съвет по въпросите на туризмъ, който обсъжда и решава всички проблеми на туристическото развитие на общината.

Взаимоотношенията на общинската администрация с частния сектор в областта на туризмъ са от много важно значение за

икономическия просперитет на общината. Въпреки усилията на общинската администрация за коректно отношение, често възникват конфликти на интереси. Основните проблеми в това направление се свеждат до:

- Разминаване на вижданията относно регламентирането на строителните процеси в курортните комплекси през активния сезон
- Събираемостта на туристическата такса;
- Липса на ефективна система за събиране и обработване на данните от частния сектор;

2.2.6.2. Координиране на интересите на местното население и туристите

За успешното постигане на целите, които си поставя общината е много важно да е налице широка обществена подкрепа от страна на местното население. През последните години, общинските органи и подбраната от тях общинска администрация предприемат инцидентни действия за приобщаване на местните жители към решаването на проблемите, свързани с туристическото развитие в района.

Екстензивното развитие на туризма в община Варна поражда и редица проблеми в това отношение:

- Слаб контрол върху шума и нарушаване на обществения ред от заведенията за забавление, особено по крайбрежната алея на гр. Варна;
- Липса на инициативи за формиране на обществено съзнание за ползите, които местното население получава от развитието на туризма и за задълженията, които те пораждат;

Липса на информация за туристите за запознаване с местните

обичай, тардиции и порядки с цел избягване на конфликти с местното население.

2.2.6.3 Координация с другите органи на публичния сектор

Община Варна в лицето на своя Общински съвет и Кмет поддържа конструктивни отношения с местните представители на държавните органи като се стреми да защитава интересите на туристическия бизнес и на туристите пред тях.

Общинските власти работят изключително ефективно и с браншовите организации на територията на община Варна – Варненска туристическа камара, Варненска асоциация на ресторантьорите и хотелиерите, Съюз на хотелиерите в к.к. ‘Златни Пясъци’, Съюз на собствениците в к.к. ‘Златни пясъци’; Съюз на екскурзоводите, Варненски съюз на туристическите агенции.

2.2.7. Въздействия на туризма върху развитието на община Варна

2.2.7.1. Екологични въздействия

По отношение на състоянието на околната среда и на екологичния риск вследствие на развитието на туризма на територията на Община Варна могат да се направят следните констатации:

а) Атмосферен въздух

По отношение на атмосферния въздух туризмът представлява опасност главно по линия на нарастването на броя на автотуристите предимно от съседни на България страни. Необходимо е да се разработи схема за ограничаване на автомобилния трафик в централната част на града.

б) Води

Източниците на замърсяване на подземните води на територията на община Варна по линията на туризма са главно течове от фекално-битовата канализация във вилните зони.

Състоянието на повърхностните води и най-вече на морските води е от особено значение с оглед на развитието на туризма и използването на плажовите ивици за рекреационни нужди. Като цяло, в акваторията няма влошени параметри на повърхностните води. В малки райони (с диаметър от порядъка на 300-400 m) около местата на заустване на пречистени или частично пречистени отпадните води от ПСОВ “Чайка”, “Слънчев ден”, “Св. Константин”, гранд хотел “Варна” и “Евксиноград” се наблюдават повишени концентрации на амониеви и фосфатни йони, ХПК и БПК5. В тези места би следвало да се очакват и влошени микробиологични показатели. Изключение прави ПСОВ “Златни пясъци”, чиито отпадъчни води са зауствени подводно на 750 m от брега, което е значително по-малко от нормативно изискуемото разстояние 1 морска миля (1850 m). Направените изчисления показват, че зоната на замърсяване от тази ПСОВ е успоредна на брега и има елиптична форма, с дължина около 2700 m и ширина 1800 m. Високите концентрации в районите на заустване на отпадъчните води следва да се третират, като санитарно-хигиенни ограничители относно отреждането и ползването на тези места, като зони за къпане. Необходимо е около тях да се определят защитни зони (например с дължина по плажната ивица от порядъка на 300 m за повечето ПСОВ). Тези места са подходящи за лодкостоянки.

в) Отпадъци

В туристическите места на община Варна е създадено организирано сметосъбиране и сметоизвозване. Една малка част от

вилните зони, които развиват туризъм, не е обхваната, поради липсата на инфраструктура и затруднен достъп на сметоизвозващата техника.

В резултат на бурното строителство на туристически обекти през последните години, туризмът се явява източник на значителен обем строителни отпадъци. Голямо количество от строителните отпадъци във вилните зони и новите селищни образувания се изхвърлят от гражданите в контейнерите за битови отпадъци (където ги има) или сред природата и най-вече на територията на Природен парк «Златни пясъци».

Туризмът в община Варна Опасни формира и неголеми количества опасни отпадъци: почистващи и полиращи препарати; освежителни; белини; козметични препарати. Понастоящем тези опасни отпадъци се изхвърлят заедно с ТБО, защото липсва система за разделното им събиране. Наложително е разработване и въвеждане на система за разделно събиране на опасните отпадъци от домакинствата и туристическите обекти.

г) Брегова линия

Свързаните с туризма антропогенни дейности (допълнителното натоварване от строителство на нови обекти, незаконното строителство, отсъствието на канализационна мрежа при изградена водоснабдителна такава, неправилно брегоукрепително строителство и др.) усилват въздействието на природните фактори (подпочвени води в сарматските хоризонти, валежи, морска абразия, морско вълнение и др.) за образуване на мащабни свлачища по крайбрежието. Целият Черноморски склон на север от гр.Варна и северният склон на Варненската долина, до ръба на Франгенското плато е засегнат от свлачищни процеси. В сравнение с тях, на юг от Варна (от м-т

“Карантината” до “Паша дере”) също е развита свлачищна дейност, но в по-ограничени мащаби.

Само част от свлачищните участъци, са укрепени. Част от свлачищата нямат изградени и наблюдателни системи. В много случаи укрепителните мероприятия не са извършени в необходимия обем или са недостатъчно ефективни, което създава риска за активизиране на свлачищните масиви. Подобен пример е свлачището при спирка “Журналист”.

д) Акустична среда

Свързаните с туризма дейности влошават общата акустична характеристика на територията на община Варна. Населението все по-осезателно изпитва негативното въздействие на битовия (включително и от многобройните развлекателни заведения) и особено на транспортния шум.

Авиационният шум от самолетите, излитащи от и приземяващи се на Летище Варна, което отстои на 1.0 km югозападно от кв. “Вл. Варненчик” и на 10.0 km северозападно от центъра на Варна, допринася за рязко повишаване нивото на общия шум, но само за кратко време и в определени зони от града. Най-засегнати са южните части от централната градска част и кв. “Трошево”, а при определени метеорологични условия кв. “Левски” и кв. “Виница”. Акустичният дискомфорт от функционирането на - летищния комплекс се усеща най-много през летните месеци и е най-дразнещ през нощните часове. Прогнозата за следващите години е за запазване и дори повишаване на съществуващите нива на шума, поради по-високата автомобилизация по линията на туризма и очакваното повишаване на туристическата стопанска активност, най-вече на летище Варна.

2.2.7.2. Икономически въздействия

Оценката на въздействието на туризма върху местната икономика е трудна поради липсата на достоверна и изчерпателна информация по основни икономически показатели на общинско равнище като трудова заетост, равнище на доходи, равнище на цените на потребителските стоки и недвижимата собственост, привлечените инвестиции и др.. На основата на съществуващата информация могат да се направят следните изводи относно положителните и отрицателните икономически въздействия на туризма в община Варна:

➤ Разраства се туристическият бизнес на територията на общината. Инвестициите в туризма на територията на общината за периода 2000 - 2006 г. надхвърлят 600 млн. евро., Разрастващият се туристически бизнес е фактор за нарастването на приходите на общината и увеличаването на общинския бюджет. От 60 0000 000 лв. през 1999 г., бюджетът за 2007 год. е увеличен на 200 000 000 лв. Важно приходно перо в общинския бюджет е туристическата такса. За 2006 г. събраната сума от туристически такси възлиза на 2 500 000 лв.;

➤ Нараства заетостта на местното население в туризма - пряко заети в хотелите и ресторантите е над 10,5% през 2005 год.;

➤ Нарастват доходите на развиващите частен туристически бизнес представители на местното население;

➤ Нарастват цените на недвижимите имоти, което увеличава доходите на местното население при продажба;

Наред с положителните въздействия се констатира и редица отрицателни икономически влияния. Основните сред тях са:

- Нараства делът на сезонната трудова заетост. По-висок е процентът на регистрираните безработни в общината през зимните месеци и по-нисък през летните месеци.;
- Намалява предлагането на работни места за висококвалифицирани специалисти и нараства това на нискоквалифициран обслужващ персонал;
- Нарастват цените на недвижимите имоти, жилищните наеми и потребителските цени на стоките и услугите, което оскъпява живота на местното население, особено през активния туристически сезон.

Таблица 10

Заети лица по трудово или служебно правоотношение в хотелите и ресторантите по години

<i>Показател</i>	<i>Брой заети лица по години</i>					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Общо за отрасловите сектори на икономиката в община Варна	80302	83136	89068	102293	108045	113838
В.т.ч. хотели и ресторанти	6506	7088	8116	10002	10302	11441
Относителен дял в %	8,10	8,53	9,11	9,77	9,53	10,05

2.2.7.3. Социално-културни въздействия

Туризмът на територията на община Варна въздейства по-скоро положително върху местната социална и културна система. Липсват данни за ефект на „акултурация” и определени социални аболевания в резултат на туристическата дейност в региона. Наблюдава се единствено зачестяване на случаите на по-леките форми на престъпност през активния туристически сезон

2.2.8. Отношение на местното население към туризма

Използвайки обобщените резултати от проведеното анкетно проучване сред представители на заинтересованите страни в община Варна могат да се направят следните изводи в това направление:

- Налице е обществена подкрепа за развитието на туризма в общината
- Отношенията на местното население към туризма се намират във фазата на “Апатия”.

2.3 SWOT-анализ на община Варна като туристическа дестинация

Направеният ситуационен анализ на община Варна като туристическа дестинация е платформа за извършване на така наречения SWOT-анализ. Чрез него се систематизират силните и слабите страни на общината, а така също и възможностите и заплахите, които кореспондират с нейното устойчиво туристическо развитие.

Силни страни:

1. Благоприятни природни условия за развитието на морски ваканционен туризъм и здравен туризъм – климат, плажни ивици, термални води;
2. Благоприятно географско местоположение за нуждите на международния туризъм;
3. Сравнително добре запазена околна среда;
4. Качествени и значими културно-исторически ресурси за развитието на познавателен туризъм;
5. Местни предприемачи с богат опит във всички сфери на туристическия бизнес;
6. Наличие на сравнително евтина работна сила с опит в туристическата практика;

7. Сравнително добре изградена туристическа инфраструктура и суперструктура за различни видове туризъм;

8. Добро съотношение между цена и качество на предлаганите туристически стоки и услуги на територията на общината.

Слаби страни:

1. Засегната от свлачищни и ерозионни процеси брегова линия;

2. Замърсеност на карйбрежните морски води и на водите във Варненското езеро.

3. Недостатъчна и не много добре поддържана транспортна и ВиК мрежа;

4. Еднообразие на новоизгражданата туристическа суперструктура;

5. Силно изразен сезонен характер на структурно определящия туристически продукт на дестинацията – летен морски ваканционен туризъм;

6. Липса на ефективно функционираща туристическа информационно-резервационна система на територията на общината;

7. Хаотично присъствие на дестинацията в информационното пространство;

8. Слаб контрол върху качеството на туристическия продукт и пространственото развитие на туризма от страна на специализираните органи;

Възможности:

1. Нарастване на търсенето на ваканционен туризъм и най-вече на специализирани видове туризъм както на международния, така и на вътрешния и туристически пазар;

2. Използване на средства от структурните и кохезионния фондове на ЕС за подобряване и развитие на свързаната с туризма инфраструктура на територията на общината;

3. Развитието на малкия и среден бизнес в сферата на услугите, търговията и строителството.

Заплахи:

1. Колебания в туристическото търсене поради нарасналата конкуренция от съседни дестинации;

2. Нестабилност на туристическото търсене поради влошеното икономическо състояние на основен за дестинацията емитивен пазар, какъвто е Германия;

3. Прехвърляне границите на "носещия" капацитет за туристическо развитие на територията, вследствие неконтролираното разширяване на туристическата суперструктура;

4. Разрушаване на атрактивни природни ресурси поради отсъствието на ефективен контрол върху тяхното използване и комерсиализация;

- Гостоприемството на местните хора;
- Безопасността и сигурността в общината;
- Качеството на обществените услуги;
- Участието на обществеността в планирането на туризма;
- Балансираното туристическо развитие;
- Общественото съзнание за опазването на чистотата и материалната база на територията на общината;
- Транспортната достъпност;

Част трета

ВИЗИЯ, ЦЕЛИ И СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ВАРНА

3.1. Тенденции в развитието на международния туристически пазар

Според Европейската комисия по пътуванията развитието на международния туристически пазар ще бъде подчинено основно на обществените промени в развитите страни, които към 2005 г. формират над 80% от световното туристическо потребление. Прогнозите на Световната туристическа организация до 2020 г. сочат, че туризмът ще се утвърди като най-динамично развиващия се и водещ сектор в световната икономика с близо 1.6 млрд. международни и 7-8 пъти повече вътрешни туристически посещения годишно средногодишни темпове на растеж от около 5%. За периода от 2000-2020 г. се очаква удвояване на относителния дял на населението в света, което ще участва в международното туристическо потребление (от 3.5 на 7%). Световният съвет за пътувания и туризъм също прогнозира значително нарастване на участието на международния туризъм в общото потребление в световен мащаб за периода 2007-2017 г. – от 7.06 на 13.2 трил. щ. дол. На тази най-обща основа могат да се открият следните по-характерни **тенденции в развитието на туристическото търсене**, с които следва да се съобразява туристическото предлагане и в частност – това на община Варна.

3.1.1. Тенденции, обусловени от демографски фактори

Ще нараства с бързи темпове относителният дял на хората в третата възраст. Все повече от тях ще се възползват от възможностите за по-ранно пенсиониране. Те ще бъдат в по-добро здравословно състояние и ще разполагат с повече свободни парични средства за туризъм. На тази основа ще се увеличава с по-високи темпове туристическото търсене сред възрастните хора с по-голям туристически опит. Очакваните последици, с които туристическото предлагане следва да се съобразява през следващите години са:

- Засилено търсене на качество (съчетано с приемливи цени), удобства (комфорт) и безопасност;
- Засилено търсене на удобен и евтин транспорт;
- Търсене на повече комбинирани възможности за спорт и разтоварване (напр. голф игрища);
- Търсене на специализирани продукти за самотни хора;
- Засилено търсене в крилата на туристическия сезон.

Очаква се и намаляване на средния брой на членовете на семействата, което ще доведе до увеличаване на доходите и разходите за туризъм на член от семейството. Последиците за развитието на туристическата индустрия са:

- Повишено търсене на лукс (малки глезотийки);
- Повишено търсене на специални туристически продукти, обект на импулсивни покупки;
- Повишено търсене на кратки градски пътувания в чужбина в периоди, считани обикновено за неатрактивни за пътуване;
- Повишен интерес към зимни ваканции в слънчеви дестинации.

Очаква се в бъдеще активизиране участието и на младежите в структурата на туристическото търсене и потребление. За предлагането това би могло да има следните последствия:

- Засилване търсенето на евтини туристически дестинации, обекти и продукти, наситени с активности и развлечения за млади хора;
- Активизиране на търсенето на специализирани и адаптирани към специфичните изисквания на този потребителски сегмент видове туристически продукти (културно-познавателен, развлекателен, спортен и др.), предлагани самостоятелно или в комбинация с формите на масовия рекреативен туризъм.

3.1.2. Тенденции, обусловени от здравето

Ще продължава да нараства ролята на съзнателното отношение към здравето. Това няма да повишава обема на търсенето, но ще влияе върху избора на дестинации (туристически продукти) и върху потребителското поведение по време на пътуване. Последствията за туристическата индустрия се очаква да бъдат свързани с:

- Избягване на нездравословни дестинации;
- Намаляване търсенето на ваканции с единствена насоченост към слънце, море и пясък;
- Нарастване популярността на активните ваканции и увеличаване на търсенето на съоръжения за подобни активности;
- Нарастване търсенето на “уелнес продукти”, в това число на центрове за балнеология и фитнес.

3.1.3. Тенденции, обусловени от културата

Ще се повишава образователното равнище на населението. На тази основа изкуството, културата и историята ще играят все по-важна роля при формиране на туристическата мотивация, при организиране и

съдържателно осмисляне на ваканциите на хората. Последствията за туристическия сектор са:

- Повишаване търсенето на специализирани на основата на изкуството, културата и историята туристически продукти;
- Повишаване на потребителските изисквания към количеството и качеството на получаваната информация;
- Нарастване на туристическото търсене към страните от Централна и Източна Европа като новоприети членки в ЕС.

3.1.4. Тенденции, обусловени от свободното време

Развитието на съвременното общество се съпътства от редица негативни последици за живота на хората (стрес, нарушение в ежедневието биоритъм и пр.) което ги стимулира да заделят повече време за почивка. Това има отрицателен ефект върху начина на разпределение на доходите и разходите за потребление на хората. Същевременно очакваното увеличаване на платените годишни отпуски не се реализира на практика. Последствията за туристическото предлагане са:

- Засилено търсене на продукти с по-ниски цени;
- Засилено търсене на по-ефективни възможности за интензивен отдих (разтоварване);
- Съкращаване продължителността на туристическите пътувания през основната (дълга) ваканция за сметка на допълнителните по-краткотрайни и многократно реализирани през годината туристически пътувания.

3.1.5. Тенденции, обусловени от туристическия опит

Натрупалият повече опит съвременен турист е много по-самоуверен за своите потребности и права. Той има много по-критично отношение към качеството на продуктите и към съотношението «качество – цена». За туристическия сектор това означава, че:

- Алтернативните възможности за използване на свободното време и харчене на пари в близост до дома ще конкурират туристическите ваканции, а в рамките на туристическото пътуване все повече ще се конкурират различните дестинации и средства за подслон;

- Сериозни загуби ще реализират дестинациите, които предлагат продукти с качествено равнище под общоприетите стандарти;

- Ще зачестява смесеното или комбинирано туристическо поведение – семпла ваканция, следвана от луксозна, ваканция към далечна дестинация следвана от ваканция към близка дестинация и т.н.;

- Ще намалява лоялността към дестинациите и степента на повторяемост на посещенията в тях;

- Ще нараства степента на критичност на туристите към имитацията в елементите на предлагането за сметка на предпочитанията му към автентичност, емоционална удовлетвореност, персонификация на продукта; изкуственото предлагане, което не се разграничава от себеподобните и няма собствена идентичност все повече ще губи клиенти;

- Опитът и критичното отношение на туристите ще ги стимулират за повторни посещения на туристическите места и обекти, в които са получили висока степен на удовлетвореност от предлагането;

- Нарасналата мобилност на съвременния човек ще води до увеличаване на търсенето на автомобили под наем;
- Предпочитанията ще се насочват все повече към райони с комплексно, разнообразно и балансирано туристическо предлагане.

3.1.6. Тенденции, обусловени от промените в стила на живот

Стилът на живот в развитите държави се променя значително. Това оказва съществено влияние върху потребностите и поведението на съвременния турист. За туристическата индустрия това означава, че:

- “Статусът” ще става по-маловажен от обичайното, ваканционното поведение ще става по-личностно и ще насочва търсенето към по-малки туристически обекти от рода на автентични семейни хотели и туристически ферми;
- Ще намалява търсенето на пълно организирани туристически пътувания;
- Ще нараства търсенето на изцяло нови, различни от другите продукти, които съдържат голяма добавена стойност за туриста.
- Ще нараства търсенето на туристически продукти, кореспондиращи със специфични хобита и специални интереси;
- Нарасналият стремеж към “здрава котва” като сигурна опора в този все по-несигурен свят ще стимулира придобиването на втори дом и то в туристически дестинации в близост до малко регионално летище;
- Стремежът към завръщане към първоначалното все повече ще насочва предпочитанията на туристите към по-семпли ваканции – от хотел към бунгало, от каравана към палатка.

3.1.7. Тенденции, обусловени от развитието на информационните технологии

Ролята на Интернет в процеса на създаване и продажба на туристическите продукти ще става все по-важна. Последствията за туристическото предлагане се конкретизират в следните направления:

➤ Конкуренцията между дестинациите и продуктите ще се изостря поради по-добрата възможност за сравнение, с която ще разполага туристът с помощта на по-пълната информация и по-големите аналитични способности на Интернет търсачките;

➤ Опитният турист все по-често ще съставя и организира сам своето пътуване на модулна основа чрез директни резервации;

➤ Ролята на турагентите постепенно ще губи значение, понеже все повече организирани пътувания ще се купуват чрез Интернет;

➤ Интернет ще промени класическата роля на националните туристически организации и ще ги преориентира към електронния маркетинг, включващ като приложение Управлението на взаимовръзките с клиента;

➤ Ще нараства значението на маркетинга на туристическа дестинация (т.е. създаването на по-добра търговска марка чрез публична подкрепа) като източник на стимули за посещение на уебсайтовете на туристическото място;

➤ Възможността за пазаруване по Интернет ще увеличава броя на късните резервации.

3.1.8. Тенденции, обусловени от развитието на транспорта

Появата на високоскоростни влакове и авиокомпани за евтини превози ще видоизменя интензитета, структурата и направленията за движение на класическите туристически потоци. Шосейният транспорт

ще губи позиции. Последствията за туристическото предлагане се изразяват в това, че:

- Бързият и удобен транспорт ще стимулира търсенето на кратки градски ваканции в чужбина и то извън главния сезон в ущърб на кратките ваканции сред природата у дома;

- Задръстванията по автомагистралите и натоварените пътища ще стимулират избягването на туристически пътувания с личен автомобил най-вече през главния сезон и празничните дни;

- Ще намалява търсенето на автобусни пътувания;

- Дестинациите, при които възникват трудности за придвижване поради неадаптирани линейни или интермодални транспортни връзки постепенно ще губят своите туристи;

- Ще нараства търсенето на круизни пътувания – не само скъпи и луксозни, но и такива с по-ниски цени. Основни клиенти за тези пътувания ще бъдат хората от третата възраст.

3.1.9. Тенденции, обусловени от философията на устойчивото развитие

Ще нараства съзнанието за опазване на околната среда, което ще увеличи търсенето на устойчиво развиващи се дестинации, в които местното население и природата играят важна роля. Последствията за туристическото предлагане се изразяват в това, че:

- Ще се предпочитат дестинации, в които местното население се отнася благосклонно към увеличаващия се поток от туристи;

- Ще намалява привлекателността на дестинации, които са свръх застроени в разрез с носещия капацитет на околната среда.

3.1.10. Тенденции, обусловени от безопасността и сигурността

Тероризмът, регионалните войни, замърсяването на околната среда и други кризи са факти от настоящето и увеличават стремежа на туристите към дестинации, гарантиращи безопасност и сигурност. Последствията за предлагането се изразяват по-конкретно в това, че:

- Все по-силно влияние върху избора на туристическа дестинация ще оказва качеството на въздуха и водата (в езера, басейни, питейната вода и т.н.);
- Ще нарастват бързо разходите за гарантиране на безопасността и сигурността на туристите.

3.2. Визия, цели и стратегии на община Варна за развитие на туризма

3.2.1. Визия

В контекста на тенденциите на международния туристически пазар и на основата на наличните туристически ресурси и досегашен туристически опит, община Варна ще преследва следната визия за развитие на туризма:

До 2013 година Варна да се утвърди като международно призната атрактивна туристическа дестинация, отличаваща се с оптимално съчетание на околна среда, историческо наследство, съвременна култура, туристическа индустрия, гостоприемно население и удовлетворени туристи и постигаща значими икономически и социални ползи от туризма в дългосрочен план.

Общинският съвет, кметът и администрацията на община Варна ще работят за постигане на визията за *икономически рентабилен, екологично щадящ и социално приемлив туризъм на територията*

*на дестинацията. Органите на местното самоуправление и местната администрация ще играят ролята на **лидери и катализатори на устойчивото туристическо развитие, реинвестирайки голяма част от доходите от туризма в улеснения за дейността на частния сектор, в туристическия маркетинг на общината и в създаването на необходимите за рентабилен туристически бизнес факторни условия (туристически ресурси, инфраструктура, кадри, нормативна рамка).***

В синтезиран вариант, визията за туристическо развитие на община Варна ще се реализира в следните конкретни съдържателни акценти:

- Формиране и използване на диференциран маркетингов микс по отношение на сегментирания международен и вътрешен туристически пазар;
- Валоризиране на природните и антропогенните туристическите ресурси на общината като основа и потенциал за устойчиво развитие;
- Инвестиране в улеснения за туристическия бизнес, функциониращ на територията на общината;
- Ефективно взаимодействие и партньорство с частния туристически сектор, местното население и туристите на дестинацията;
- Информационно позициониране на община Варна с марката на качествена международна туристическа дестинация, внедрена в съзнанието на всеки неин посетител чрез трайни положителни спомени и усещане за получена съществена полза срещу похарчените пари.

3.2.2. Стратегически цели и задачи

Формулираната визия за развитие на община Варна като устойчива туристическа дестинация кореспондира с **количествено измерими дългосрочни цели** както следва:

➤ Ежегоден ръст на инвестициите в туристическата индустрия на територията на общината в размер на 8-10%;

➤ Изпреварващо нарастване в обема на приходите от туризъм спрямо нарастването в броя на посрещаните в дестинацията туристи;

Постигането на поставените количествени цели е свързано с изпълнението на следните **конкретни задачи в качествен аспект**:

➤ Съхраняване привлекателността на туристическите ресурси на община Варна;

➤ Повишаване привлекателността на антропогенните ресурси на общината;

➤ Реконструкция и модернизация на обслужващата туризъм инфраструктура;

➤ Съдействие за повишаване на качеството и разнообразието на туристическата суперструктура на територията на общината;

➤ Съдействие за повишаване на качеството на стоките и услугите, предлагани от туристическата индустрия на дестинацията;

➤ Създаване на благоприятна бизнес среда за туристическата индустрия от страна на общинските органи и общинската администрация;

➤ Активно участие в маркетинговото управление на общината като туристическа дестинация от страна на общинската администрация.

3.2.3. Стратегически подходи, приоритети и проекти за постигане на целите

За реализирането на формулираната визия и постигането на поставените във връзка с нея цели и задачи за развитието на туризма в община Варна са подходящи *следните стратегически подходи*:

➤ отдалечаване на общината от състоянието ѝ на “дестинация-стока” и приближаването ѝ към бъдещо състояние на "дестинация-статус", което изисква работа за възприемането ѝ от нейните потребители в преобладаваща степен като уникална и незаменима за техните туристически потребности и мотиви;

➤ стремеж към диференциация (разграничаване) на продуктовете линии на дестинацията по целеви пазари и целеви пазарни сегменти чрез създаване и поддържане на отличими качествени характеристики на нейните продуктови съдържателни елементи;

➤ фокусиране вниманието върху подсегментите на основните сегменти на туристическия пазар (например семейства с деца, младежи, спортисти, културни дейци) и реализиране спрямо тях на диференциация в сравнение с конкурентните дестинации – община Балчик, община Несебър и други в страната и чужбина.

Посочените по-горе като подходящи за община Варна стратегии кореспондират задължително с прилагането на диференциран в комбинация с концентриран маркетингов подход.

Част четвърта

ПЛАН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА ВАРНА

4.1. **Общо представяне на Плана за изпълнение на Програмата: приоритети, специфични цели, проекти**

Програмата за устойчиво развитие на туризма във Варна за периода до 2013 е платформа, която следва да обедини организираниите и индивидуални усилия на всички радетели за утвърждаването на Варна като световен туристически център.

На основата на извършения анализи оценка на развитието на туризма в община Варна и на формираните визия и стратегически цели до 2013 година, в тази част от Програмата се представя конкретен **План** за материализация на визията и целите чрез координираното приемане и изпълнение на конкретни проекти по избрани *приоритети* и *специфични цели*, осъществявани в условията на публично-частно партньорство.

Приоритетите по Програмата са седем:

Приоритет 1: Създаване на привлекателна и сигурна за туристите среда;

Приоритет 2: Интегрирано развитие на територията на община Варна като туристическа дестинация – подобряване на свързаната с туризма инфраструктура;

Приоритет 3: Интегрирано развитие на територията на община Варна като туристическа дестинация – подобряване на туристическата суперструктура;

Приоритет 4: Маркетинг на община Варна като туристическа дестинация

Приоритет 5: Повишаване на конкурентоспособността на община Варна като туристическа дестинация на основата на икономиката на знанието

Приоритет 6: Международно сътрудничество и европейска интеграция

Приоритет 7: Контрол и взаимодействие на свързаните с туризма дейности

Всеки един от посочените приоритети е конкретизиран чрез вътрешни оси на развитие, наричани **специфична цел**. Към всяка специфична цел са изброени конкретни проекти, които следва да са хармонизирани с реалностите и изискванията на общината, региона и държавата, в контекста на дългосрочната стратегия за сближаване на европейската общност.

Всеки един от **проектите** включва:

- общи, специфични, и оперативни цели на проекта;
- хоризонтални цели (равнопоставеност, информационно общество, устойчиво развитие и опазване на околната среда, обществени поръчки и държавна помощ);
- съответствие с политиките на общината, областта, страната и ЕС;
- наличие на бизнес-индикатори, чрез които се демонстрират промените преди започване на проекта и след успешното му завършване.

Един подлежащ на актуализация и допълнително обсъждане списък от проекти е представен в **Приложение 1** към Програмата.

4.2. Източници за осигуряване финансирането на проектите от Плана

Финансирането на стратегическите дейности по проекти от Програмата ще се извършва по различни фондове и финансови източници. Сред тях приоритетно въздействие и място имат механизмите за финансиране на проекти по оперативните програми на структурните фондове на ЕС. Какво представляват *структурните фондове на ЕС* и кои са *оперативните програми* за България през периода 2007-2013³⁰.

Политиката на ЕС за намаляване на регионалните различия се реализира чрез **структурни фондове**, които за периода 2007-2013 г. са:

- Европейският фонд за регионално развитие – най-важният инструмент за провеждането на общата регионална политика. Средства от този фонд се използват главно в национални програми за стимулиране на развитието чрез безвъзмездни субсидии;
- Европейският социален фонд – финансира мерки, подпомагащи социалната политика. Финансирането по фонда конкретно допринася за улесняване на достъпа до пазара на труда и осигуряване на равни възможности на пазара на труда³
- Кохезионният фонд – финансира изграждането на транспортна и екологична инфраструктура в държавите членки с БВП, по-нисък от 90% от средния в ЕС.

Стратегическите документи, на базата на които се получават средства от структурните инструменти, са **оперативните програми**. Те

³⁰ Сравни с www.eufunds.bg

адресират основните проблеми в социално-икономическото развитие, като по своята същност представляват правителствената политика за тяхното разрешаване в рамките на приоритета на програмата. Оперативни Програми (ОП) от значение за фокуса на Програмата за развитие на туризма в община Варна за периода 2007-2013 са: ОП «Регионално Развитие»³¹ (развитие на туризма); ОП «Конкурентоспособност»³²; ОП «Развитие на Човешките Ресурси»³³; ОП «Транспорт»³⁴; ОП «Околна Среда»³⁵; ОП «Административен Капацитет»³⁶.

В рамките на отделните ОП се предлагат **два типа проекти** със специфични указания и механизми за участие:

- Схема за безвъзмездна помощ (ОП «Човешки ресурси»; ОП «Конкурентоспособност», ОП «Административен капацитет»);
- Инвестиционни проекти (ОП «Регионално Развитие, ОП «Транспорт», ОП «Околна среда»).

Конкретни указания и изисквания за участие по проекти по структурните фондове на ЕС и какви проекти се финансират, се публикуват периодично на сайта на Министерство на Финансите на Република България³⁷ и Интернет Портала³⁸ за структурните фондове на ЕС и програмите/проектите по тях.

³¹ Сравни с <http://www.mrrb.government.bg>

³² Сравни с <http://www.iaphare.org/bg/index.php>

³³ Сравни с <http://ef.mlsp.government.bg>

³⁴ Сравни с <http://mt.government.bg>

³⁵ Сравни с <http://moew.government.bg>

³⁶ Сравни с <http://mdaar.government.bg>

³⁷ Сравни с www.eufunds.bg

³⁸ Предстои да се изготви в изпълнение на Постановление 6 на МС/19.01.2007

Извод за ръководителите и експертите, разработващи и участващи по проекти от Програмата за устойчиво развитие на туризма в община Варна (2007-2013):

Процесът на подготовка и участие в проекти по структурните фондове на ЕС е дълъг и динамичен, и изисква постоянна адаптация към настъпващите промени.

4.3. Методология при изготвянето на плана

При подготовката на Плана се използват единни методологични и организационни принципи и подходи.

- Като част от единните методологични принципи е разработена и ще се прилага от всички заявители на проекти *единна информационна карта на проекта* (сравни с **Приложение 2**);

- Като част от организационните принципи е предвидено да се създаде и функционира *Програмен експертен съвет*, съставен от ръководители на един или няколко проекта;

- Координирането на Плана и работата по проекти се извършва чрез *интернет-интранет информационната система* на Програмата, която се ползва по предварително регламентиран начин с разрешен достъп само от авторизирани лица.

- Предвижда се всички проекти да се представят в тяхната обвързаност като една *„Каузална мулти-проектна диаграма“*, за да може по този начин да се проследи влиянието на всеки отделен проект върху общото изпълнение на програмата при оперативното управление на Програмата като цяло, и да се осигуряват приоритетно ресурси за проекти, от които зависят ключови крайни резултати.

Подготовката за участие в проекти от Програмата преминава през следните фази:

Фаза 1: Подготовка на задания за разработване на проекти. Включва следните етапи и очаквани резултати:

- Критерии за участие - самостоятелно или като част от проектите по Програмата;

- Запознаване с единните методологични изисквания и условията за включване на проекти в официалния списък на проекти по Програмата;

- Сформиране на Програмен експертен съвет, изграден и функциониращ в рамките на Програмата, който

- (1) да обсъжда актуални въпроси от между-проектна или мулти-проектна важност и

- (2) да дава прагматични препоръки и указания

Фаза 2: Обсъждане и включване на предложението на проекти в общия официален, актуализиран и приет списък от проекти, на основата на **Приложение 1** от Програмата. Включва следните етапи и очаквани резултати:

- Обсъждане на приоритетите за развитие на дейности в рамките на Програмата от съвет, изграден и функциониращ към кмета на община Варна;

- Обсъждане на предложения за включване на проекти в общия официален *списък на проектите* от Програмата за развитие на туризма в община Варна.

Фаза 3: Механизъм за актуализация и поддържане на информацията по целия жизнен цикъл на всеки отделен проект:

- Пред-финансова подготовка,
- Заявка за финансиране,
- Обсъждане на условията за финансиране с представители на финансиращите институции,
- Договор за финансиране,
- Изпълнение на договора, съгласно конкретните клаузи и междинни срокове,
- Внедряване на резултатите от съответния проект.

Съществен фактор за успех по всеки един от проектите е хармонизиране на информацията както с националния Информационен Портал, така и с информационната система за международна туристическа дестинация Варна.

Фаза 4: Разширяване на хоризонта на подготовка и работа по проекти (след 2013): връзка с дългосрочните перспективни направления за развитие на туристическа дестинация Варна. Включва подготовка на периодични форуми:

- Форум за обсъждане на дългосрочната стратегия за развитие на туризма на дестинация Варна и
- Форум за адаптиране на средносрочните и краткосрочните цели и проекти в съответствие с постоянно променящите се регионални и международни условия.

4.4. Организация и управление на проекти от Програмата

Всеки отделен проект е представен чрез интерактивна електронна *информационна карта* (сравни с **Приложение 2**), включваща:

- списък на преследваните резултати по проекта;

- списък от задачи, за постигане по всеки преследван резултат;
- срокове за изпълнение за задачите по отделните резултати;
- финансови ресурси и източници за осигуряването им;
- организация – изпълнител и подизпълнители (по задачи и общо за проекта);
- имена на ръководителя на проекта и на ключови експерти по проекта;
- обвързаност на резултатите от проекта с резултати и дейности от други специфични цели и приоритети на Програмата.

Чрез специално разработена в отделен *ПРОЕКТ 7.5.4. „Система за оперативен контрол по изпълнението на резултатите по проекти”* в реално време могат да се подготвят списъци на проекти, по които има забавяне на изпълнението, и на причините за това забавяне (организационни, финансови, извън проекта но в рамките на съответната специфична цел или приоритет, или по общи за Програмата причини и обстоятелства).

Проектите се управляват от ръководител на проект и от ядро експерти, упоменати в съответната специфична за всеки проект интерактивна електронна *информационна карта* (сравни с **Приложение 2**).

За всяко едно от 7-те приоритетни направления на Програмата функционира *Програмен съвет*, включващ всички ръководители на проекти от съответния приоритет. Съвещания на 7-те Програмни съвети се провеждат поне веднъж на тримесечие. На тях се обсъждат общи за съответния приоритет въпроси.

По един представител от всеки Програмен Съвет участва в *Координационния програмен съвет на Програмата*. Координационният програмен съвет провежда свои съвещания поне два пъти годишно. На съвещанията се обсъждат въпроси свързани с забавяния по отделни проекти и/или с нови обстоятелства и евентуално нови проекти, които следва да се добавят в общия списък на проектите, и се набелязват мероприятия за изпълнение на общия график на Програмата.

Обучение на лидерите по проекти. Всички лидери по проекти преминават специално обучение, организирано в рамките на Програмата. На тази основа те получават право да използват общата проектна база данни на Програмата, и по нива на достъп, да получават информация за други проекти с пряко или косвено отношение към проекта, който те ръководят.

В допълнение, поне веднъж годишно общо за Програмата се организират специализирани семинари, на които:

- се обсъждат новите моменти от развитието на единната информационна система на общата проектна база данни на Програмата и
- се провеждат занятия за усвояване на новите потребителски функции и режими на работа.

План за лобиране пред национални и международни форуми и организации, от които зависи финансирането на проектите. Още в процеса на изграждане на общата проектна база данни на Програмата се подготвя конкретен *План за лобиране* пред национални и международни форуми и организации, от които зависи финансирането на проектите. Планът се подготвя и обсъжда от Координационния

програмен съвет на Програмата, в присъствието на лично поканени лидери от региона, чрез които може да се осъществи ефективно лобиране пред съответните институции, от които зависи осигуряването на подкрепа и/или ресурси по нива на въздействие (международно, национално, регионално).

План за представяне и рекламиране на Дестинация Варна пред света. Представянето и рекламирането на Дестинация Варна пред света се извършва в съответствие с конкретен План, разработван в отделен *ПРОЕКТ 4.5.1* (сравни с **Приложение 1**). Достъпът до съдържанието на съответната *информационна карта* по този проект не бива да е ограничен. *Напротив*: съдържанието, целите и задачите на този проект, както и ресурсите за тяхното постигане следва да се разпространяват масово и да се обсъждат най-детайлно с всички живеещи и работещи на територията на Дестинация Варна, за да може да се разчита на тяхната помощ и подкрепа, и да се получават и обсъждат постоянно нови идеи и предложения за ефективно и устойчиво пропагандиране на името и резултатите на Дестинацията пред света.

4.5. Направления за повишаване на конкурентоспособността на дестинация Варна

За нуждите на тази Програма са избрани следните измерители на конкурентоспособност на една международна туристическа дестинация: *качество, инвестиции, международни търговски взаимоотношения, здраве и здравеопазване, безопасност и сигурност,*

квалификация на работещите в туризма. Показателите ще се разглеждат и прилагат на три нива на детайлизация:

- туристическа дестинация;
- фирми и организации с отношение към туристическата индустрия на региона;
- отделните мениджъри и специалисти - професионалистите от туризма.

4.5.1. Качество

Община Варна, като инициатор за създаване на тази Програма, има решаваща роля при осигуряване на условия за благоприятна и мотивираща бизнес и социална среда, в която измерителите за успех да са пречупени през качеството на дейностите и трайните резултати в туризма.

Изборът на параметри за качество на ниво дестинация, както и на подходите за тяхното измераване, оценяване и анализиране, ще се извършва в съответствие с препоръчаната от Световната Туристическа Организация *Методика за сертифициране на устойчиви туристически дестинации* (Мадрид 2003). За адаптирането ѝ в специфичните условия на Дестинация Варна ще се работи по конкретен *ПРОЕКТ 5.8.1* с начало 2007 – сравни с **Приложение 1**.

Общата препоръка за всички фирми от туристическата индустрия на региона е да се придържат към изискванията на международните стандарти за управление на качеството (ИСО 9001:2000), екологията (ИСО 14000), и туризма (ИСО 22000:2005) с разчет до 2013 поне 75% от общия брой фирми от региона да са сертифицирани и да оперират съгласно горните стандарти.

За да се материализират визията и целите на Програмата (сравни с т. 3.2), до 2013 над 50% от мениджърите и специалистите от туристическата индустрия на региона следва да притежават индивидуални международни сертификати за професионализъм по ключови професии в туризма, издадени от една или няколко престижни, световно утвърдени независими неправителствени квалификационни институции (например американските The Travel Institute, IATA, или европейската IATM).

Въпросите свързани с качеството в туризма ще се обсъждат от постоянно действаща Работна група по проблемите на качеството на туристическата индустрия, организирана в рамките на *ПРОЕКТ 1.4.3* „Програма за управление на качеството на туризма във Варна и СИРП” с начало 2007 – сравни с **Приложение 1**. На основата на предварително обявен регламент в края на всеки туристически сезон ще се връчват специални награди на фирми, мениджъри и специалисти:

- за особен принос за укрепване и развитие на качеството на туризма в региона;
- за качествени продукти с международна значимост и сравнимост;
- за подобрени международни отличия по управление на качеството.

4.5.2. Инвестиции

Международната конкурентоспособност на дестинация Варна зависи пряко от инвестиционното портфолио в региона, и как всяка една от инвестициите влияе върху параметрите за устойчиво развитие на туризма в региона.

Международната съпоставимост и директен принос за укрепване на устойчивостта и за усиление на конкурентоспособността на Дестинация Варна ще се извършва чрез конкретна методика, разработена за нуждите на дестинацията и финансирана в рамките на специален *ПРОЕКТ 5.8.4* съгласно **Приложение 1**. Прилагането на методиката и обявяването на междинните резултати ще се извършва от постоянно действаща за целта работна група към *Туристически Клъстър Варна* където чрез своя кмет община Варна има авторитетно и влиятелно представителство.

Инвестиционните цели по основни стратегически направления и конкретно по отделни проекти и общо за региона са представени под формата на *обобщена справка* – сравни с **Приложение 4**.

4.5.3. Международни търговски взаимоотношения

Функционирането на туристическа дестинация Варна като световен туристически център може да се осъществява само чрез международни търговски и икономически взаимоотношения, за които предварително да са създадени благоприятни и стимулиращи условия. В допълнение към съществуващата хармонизация на търговските закони на Република България с тези в Европейския Съюз и Световната Търговска Организация, местните и регионалните органи на управления ще подпомагат процеса на интернационализация в търговията чрез:

- благоприятни местни закони за създаване и развитие на транспортна и логистична инфраструктура;
- обучение и професионално сертифициране на специалисти и фирми;

- международна гласност и пропагандиране на предимствата и възможностите за изгодни търговски връзки с фирми от региона.

Създаването на рекламна стратегия за международна гласност и пропагандиране на предимствата и възможностите за изгодни търговски връзки с фирми от региона ще се извърши в рамките на *ПРОЕКТ 4.5.1*, указан в **Приложение 1**.

4.5.4. Здраве и здравеопазване

Здравната система в района на дестинация Варна следва да отговаря на най-високите международни здравни стандарти и да може да предлага квалифицирана здравна помощ както на постоянно живеещите, така и на над двата милиона туристи, които още от 2007 посещават с различна продължителност района – както през летния, така и през останалите сезони.

Освен наличието на най-съвременна здравна инфраструктура и международно квалифициран и сертифициран медицински персонал, здравните заведения в региона следва да са сертифицирани от световни здравни и застрахователни институции да указват специализирана медицинска помощ и да получават съответното заплащане за предлаганите от тях услуги. Създаването на хармонизирана със световните изисквания методика за ползване и прилагане от здравните заведения и специалистите от района, ще се извърши в рамките на *ПРОЕКТ 1.3.3*, указан в **Приложение 1**.

4.5.5. Безопасност и сигурност

Безопасността и сигурността в района на дестинация Варна ще се осъществява в съответствие със специална „Програма за безопасност и

сигурност на международна туристическа дестинация Варна”, разработвана в рамките на *ПРОЕКТ 1.3.4*, указан в **Приложение 1**.

Там ще се разработят и покажат начините на взаимодействие на всички професионални и непрофесионални държавни, местни и частни органи, служби, фирми и организации, за да се гарантира най-висока сигурност и безопасност на живеещите и пребиваващите в района. Освен механизми за взаимодействие на всички които имат отношение към темата, в проекта детайлно ще се разгледат техническите и технологични възможности за информационно и комуникационно взаимодействие в рамките на региона, страната и с международните системи за безопасност и сигурност.

4.5.6. Квалификация на работещите в туризма

Квалификацията на работещите в туризма е основен елемент във всички планове по осъществяване на Програмата. По-специално, въпросите свързани със създаването и развитието на квалифицирани и международно сертифицирани професионални кадри за туризма е разгледан в **ПРИОРИТЕТ 5** ‘Повишаване конкурентоспособността на община Варна като туристическа дестинация на основата на икономиката на знанието’. В отделни проекти към този приоритет, по специфични цели, са посочени детайлите.

Така например в **Специфична Цел 5.5** ‘Създаване и развитие на квалифицирани и сертифицирани професионални кадри в туризма’, се предвижда:

- Изграждане на единен за региона Център по Професионално Обучение „Туризм” АД, *ПРОЕКТ 5.5.1*;

- Програма за осигуряване на финансиране на подготовката, професионалната квалификация и сертификацията на изпълнителски кадри за туризма, *ПРОЕКТ 5.5.2*;
- Програма за осигуряване на финансиране на подготовката, професионалната квалификация и сертификацията на управленски кадри за туризма, *ПРОЕКТ 5.5.3*;
- Програма за осигуряване на финансиране на подготовката, професионалната квалификация и сертификацията на обслужващ персонал по избрани дейности в туризма, *ПРОЕКТ 5.5.4*;
- Програма за осигуряване с кадри по различни професии и нива на квалификация по време на върховия туристически сезон (национални и международни канали за търсене и предлагане на сезонна работа), *ПРОЕКТ 5.5.5*

В заключение общо към точка 4.5 повишаването на устойчивостта и конкурентоспособността на туристическа дестинация Варна ще се осигурява и чрез:

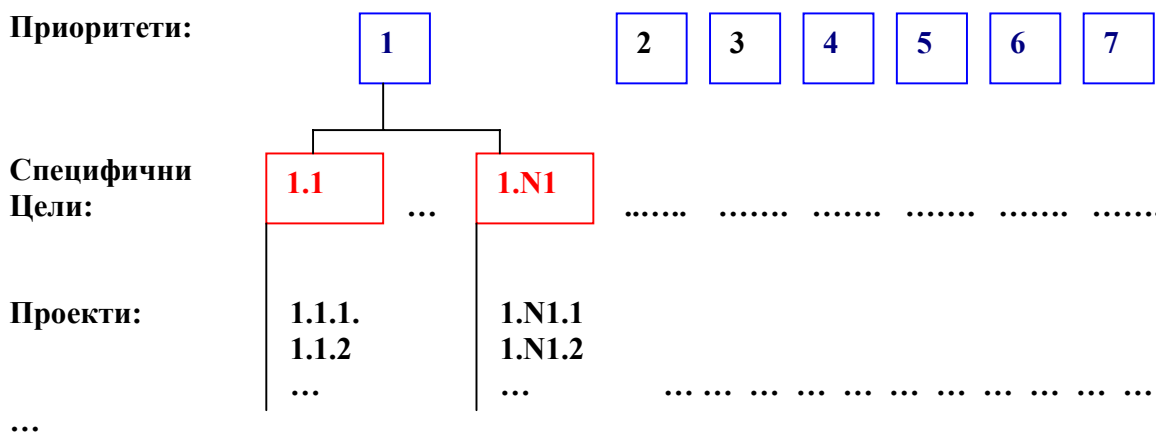
- Програма за сертифициране на Варна като устойчива международна туристическа дестинация (методика на СТО, Мадрид 2003), *ПРОЕКТ 5.8.1*;
- Обучение на координатори по видове дейности съгласно изискванията формулирани в *ПРОЕКТ 5.8.1* – сравни с *ПРОЕКТ 5.8.2*;
- Анализ на сравнителната конкурентоспособност на дестинация Варна други международни дестинации, *ПРОЕКТ 5.8.3*;
- Анализ на приноса на отделните фирми за усилване на сравнителната конкурентоспособност на дестинация Варна, *ПРОЕКТ 5.8.4*.

П Р И Л О Ж Е Н И Я

Приложение 1

Списък на проектите от програмата за развитие на туризма в община Варна през 2007 – 2013

СТРУКТУРА НА СПИСЪКА ОТ ПРОЕКТИ

ПРИОРИТЕТИ НА ПРОГРАМАТА

- ПРИОРИТЕТ 1:** Създаване на привлекателна и сигурна за туристите среда
- ПРИОРИТЕТ 2:** Интегрирано развитие на територията на община Варна като туристическа дестинация – подобряване на свързаната с туризма инфраструктура
- ПРИОРИТЕТ 3:** Интегрирано развитие на територията на община Варна като туристическа дестинация – подобряване на туристическата суперструктура
- ПРИОРИТЕТ 4:** Маркетинг на община Варна като туристическа дестинация
- ПРИОРИТЕТ 5:** Повишаване конкурентоспособността на община Варна като туристическа дестинация на основата на икономиката на знанието
- ПРИОРИТЕТ 6:** Международно сътрудничество и еврейска интеграция
- ПРИОРИТЕТ 7:** Контрол и взаимодействие на свързаните с туризма дейности

ПРИОРИТЕТ 1: Създаване на привлекателна и сигурна за туристите среда

Специфична цел 1.1: Съхраняване на автентичността на природните туристически ресурси

- ПРОЕКТ 1.1.1:** Възстановяване на плажните ивици
- ПРОЕКТ 1.1.2:** Укрепване на бреговата линия
- ПРОЕКТ 1.1.3:** Почистване на крайбрежието на Варненското езеро
- ПРОЕКТ 1.1.4:** Почистване и опазване на ПП „Златни пясъци”

Специфична цел 1.2: Повишаване на привлекателността и разнообразието на антропогенните туристически ресурси

- ПРОЕКТ 1.2.1:** Създаване на нова експозиция „Средновековие” - археологически музей - Варна
- ПРОЕКТ 1.2.2:** Реставрация, консервация и експониране на римските терми на Одесос (Варна)
- ПРОЕКТ 1.2.3:** Консервация и реставрация на национален паметник на културата “Аладжа манастир”
- ПРОЕКТ 1.2.4:** “Варна - две хилядолетия християнство” – Изграждане на мултимедиен информационен център в музеен обект Аладжа манастир и създаване на мултимедийна програма и CD-R, посветени на историята на християнството във Варна
- ПРОЕКТ 1.2.5:** Създаване на нова експозиция на открито на редки и ценни образци на живата и неживата природа - Природонаучен музей – Варна
- ПРОЕКТ 1.2.6:** Изграждане на уникална по рода си атракционна зона на мястото на сегашните товарни кейове в порт „Варна-Изток”, която да включва изкуствени антропогенни ресурси като: аквариум, атракционни заведения, модерни търговски центрове и др.

Специфична цел 1.3: Опазване живота, здравето и имуществото на туристите

- ПРОЕКТ 1.3.1:** Създаване на общинска туристическа полиция
- ПРОЕКТ 1.3.2:** Реконструкция на тротоарите в туристическите места и обезопасяването им спрямо транспортните средства
- ПРОЕКТ 1.3.3:** Създаване на хармонизирана със световните изисквания и здравни стандарти методика за ползване на здравните заведения и специализирани услуги от региона
- ПРОЕКТ 1.3.4:** Програма за безопасност и сигурност на международна туристическа дестинация Варна

Специфична цел 1.4: Повишаване на качеството на услугите при представяне на туристическите обекти

- ПРОЕКТ 1.4.1:** Програма за професионална квалификация, обучение и сертифициране на интерпретатори и екскурзоводи
- ПРОЕКТ 1.4.2:** Създаване на обща мултимедийна информационна библиотека в помощ на фирмите и организациите, занимаващи се с туристическа дейност на територията на дестинация Варна
- ПРОЕКТ 1.4.3:** Програма за управление на качеството на туризма в община Варна и СИРП

ПРИОРИТЕТ 2: Интегрирано развитие на територията на община Варна като туристическа дестинация – подобряване на свързаната с туризма инфраструктура

Специфична цел 2.1: Превръщане на промишленото пристанище «Варна-Изток» в уникална инфраструктурна зона за туризъм и развлечения

- ПРОЕКТ 2.1.1:** Изграждане на нов модерен терминал за контейнери в езерото под квартал “Максуда” на площ 220 дка. Издигане на кейова стена с дължина 800 метра и създаване на възможност за едновременна обработка четири кораба. Постигане на дълбочината от 16-18 метра, което ще позволи да пристават големи плавателни съдове, които не могат да влизат в сегашното пристанище
- ПРОЕКТ 2.1.2:** Инфраструктурни промени за превръщане на сегашните товарни кейове в порт „Варна-Изток” в уникална зона за туристически развлечения. Построяване на площ от минимум 347 дка на яхтено пристанище, аквариум, атракционни заведения, модерни търговски центрове, бизнес сгради, пасажерски терминал, маркови зони и др.

Специфична цел 2.2: Териториално планиране за устойчиво туристическо развитие

- ПРОЕКТ 2.2.1:** Изработване на ПУП за нови курортни места, извънградски паркове и защитни територии
- ПРОЕКТ 2.2.2:** SWOT-анализ на съществуващите курорти и обекти за туризъм и набелязване на мероприятия за териториално планиране за устойчиво туристическо развитие (а) по курорти и обекти и (б) интегрирани планировки с новите курортни места, извънградски места и защитени територии

Специфична цел 2.3: Обновяване и развитие на туристическите места в общината

- ПРОЕКТ 2.3.1:** Увеличаване и облагородяване на озеленяването и растителността по паркове, улици, градини
- ПРОЕКТ 2.3.2:** Модернизация на съществуващите паркове
- ПРОЕКТ 2.3.3:** Изграждане на нови паркове
- ПРОЕКТ 2.3.4:** Изграждане на екологични защитни пояси
- ПРОЕКТ 2.3.5:** Изграждане на пътека и паркинг за МПС, обслужващи хора с двигателни затруднения в музеен обект “Аладжа манастир”

Специфична цел 2.4: Удобен и екологично чист транспорт

- ПРОЕКТ 2.4.1:** Оптимизиране на транспортната схема на обществения транспорт, свързващ Варна с курортите в общината
- ПРОЕКТ 2.4.2:** Изграждане на многоетажни паркинги в КК „Златни пясъци” – 2 бр.
- ПРОЕКТ 2.4.3:** Изграждане на многоетажни паркинги в КК „Св. Константин и елена” – 1 бр
- ПРОЕКТ 2.4.3:** Изграждане на многоетажни паркинги в града – 5 бр.
- ПРОЕКТ 2.4.4:** Изграждане на велосипедни алеи, свързващи град Варна с КК ”Златни пясъци” и КК „Св. Константин и Елена” – 30 км.
- ПРОЕКТ 2.4.5:** Изграждане на паркинги за велосипеди в - в КК „Златни пясъци” (5 броя) и в КК „Св. Константин и елена” 3 бр.
- ПРОЕКТ 2.4.6:** Проектиране и изграждане на панорамна железница Варна-Галата
- ПРОЕКТ 2.4.7:** Проектиране и изграждане на маршрути за специализиран автобусен туристически транспорт
- ПРОЕКТ 2.4.8:** Проектиране и изграждане на маршрути за специализиран воден (морски, езерен, язовирен, речен) туристически транспорт

Специфична цел 2.5: Развитие и модернизация на транспортната инфраструктура

- ПРОЕКТ 2.5.1.** Изграждане на модерен пасажерски терминал в района на сегашните товарни кейове в порт «Варна-Изток»
- ПРОЕКТ 2.5.2.** Изграждане на модерно яхтено пристанище в района на сегашните товарни кейове в порт «Варна-Изток»
- ПРОЕКТ 2.5.3:** Доизграждане на магистралата от Варна до КК “Златни пясъци”
- ПРОЕКТ 2.5.4:** Модернизиране на автогарата
- ПРОЕКТ 2.5.5:** Създаване на панорамни паркинги по всички основни магистрала за кратки (до 30 мин) спирания на туристически превозни средства

Специфична цел 2.6: Развитие и подобряване на В и К инфраструктурата в туристическите места

- ПРОЕКТ 2.6.1:** Нова битова канализация в кв. Винаца
ПРОЕКТ 2.6.2: Нова битова канализация в кв. Галата
ПРОЕКТ 2.6.3: Нова битова канализация в кв. Варна
ПРОЕКТ 2.6.4: Нова битова канализация в с. Звездица
ПРОЕКТ 2.6.5: Нова битова канализация в с. Казашко
ПРОЕКТ 2.6.6: Реконструкция, модернизация, разширение на ПСОВ “Зл. Пясъци”
ПРОЕКТ 2.6.7: Реконструкция, модернизация, разширение на ПСОВ Варна
ПРОЕКТ 2.6.8: Изграждане канални помпени станции в КК “Св.св. Конст. и Елена”

Специфична цел 2.7: Енергийни мрежи, подобряване на енергийната ефективност, и развитие на възобновяеми енергийни източници в туристическите места

- ПРОЕКТ 2.7.1:** Програма за модернизация на енергийна инфраструктура
ПРОЕКТ 2.7.2: Изграждане на подстанции – 5 броя
ПРОЕКТ 2.7.3: Изграждане на ВЕЛ В.Н. – 30 км
ПРОЕКТ 2.7.4: Изграждане на КЛ В.Н. – 50 км
ПРОЕКТ 2.7.5: Изграждане на трафопостове – 200 броя

Специфична цел 2.8: Развитие и подобряване на екологичната инфраструктура в туристическите места

- ПРОЕКТ 2.8.1:** Изграждане на завод за преработка на ТБО
ПРОЕКТ 2.8.2: Рекулт.строит.сметище – Сев. Бряг на Варненското езеро
ПРОЕКТ 2.8.3: Изграждане на ново депо за строителни отпадъци

Специфична цел 2.9: Развитие и подобряване на комуникационната инфраструктура в туристическите места

- ПРОЕКТ 2.9.1:** Програма за безжична интернет комуникация на територията на Барна и близките курортни комплекси
ПРОЕКТ 2.9.2: Задание за проекти осигуряващи инфраструктурни съоръжения за бърза и надеждна безжична комуникационна връзка на региона на Варна със световните телекомуникационни мрежи

ПРИОРИТЕТ 3: Интегрирано развитие на територията на община Варна като туристическа дестинация – подобряване на туристическата суперструктура

Специфична цел 3.1: Изграждане на спортно-развлекателни съоръжения

- ПРОЕКТ 3.1.1:** Изграждане на зона за морски и водни спортове в района на сегашното промишлено пристанище «Варна Изток»
- ПРОЕКТ 3.1.2:** Изграждане на плувен комплекс «Аспарухово»
- ПРОЕКТ 3.1.3:** Изграждане на спортен комплекс «Аспарухов парк»
- ПРОЕКТ 3.1.4:** Изграждане на футболни игрища – 3 бр.
- ПРОЕКТ 3.1.5:** Изграждане на голф игрище в крайградската зона
- ПРОЕКТ 3.1.6:** Изграждане на закрити тенис кортове в к-с «Чайка»
- ПРОЕКТ 3.1.7:** Реконструкция на стадион «Вл. Варненчик»
- ПРОЕКТ 3.1.8:** Изграждане на морски младежки център за отдих, спорт и туризъм
- ПРОЕКТ 3.1.9:** Изграждане на микро-атракционни развлекателни центрове на модулен принцип (2-5 развлекателни съоръжения на площ средно 5000 кв.м на център)
- ПРОЕКТ 3.1.10:** Изграждане на атракционни паркове на преустроената територия на сегашното промишлено пристанище «Варна Изток» (347 дка) и на територията на квартал Апарухово (300 дка).

Специфична цел 3.2: Изграждане на културно-развлекателни съоръжения

- ПРОЕКТ 3.2.1:** Създаване на арт-център, чрез адаптация на паметника Съветската армия
- ПРОЕКТ 3.2.2:** Изграждане на многофункционална концертна зала
- ПРОЕКТ 3.2.3:** Изграждане на национален морски музей
- ПРОЕКТ 3.2.4:** Изграждане на покривна конструкция на летен театър
- ПРОЕКТ 3.2.5:** Изграждане защитно-експозиционна сграда върху останките на базиликата на ул. «Хан Крум»
- ПРОЕКТ 3.2.6:** Изграждане на международен експоцентър в околностите на Варна
- ПРОЕКТ 3.2.7:** Създаване на програма за микро арт-центрове във всички курортни комплекси в региона (за всички възрастови групи)

ПРИОРИТЕТ 4: Маркетинг на община Варна като туристическа дестинация

Специфична цел 4.1: Разнообразяване на туристическата продуктова палитра

- ПРОЕКТ 4.1.1:** Разработване на маршрути за екотуризъм
ПРОЕКТ 4.1.2: Разработване на културни туристически маршрути
ПРОЕКТ 4.1.3: Разработване на програми за събитиен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.4: Разработване на програми за детски туризъм
ПРОЕКТ 4.1.5: Разработване на програми за селски туризъм
ПРОЕКТ 4.1.6: Разработване на програми за агро-туризъм
ПРОЕКТ 4.1.7: Разработване на програми за религиозен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.8: Разработване на програми за археологичен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.9: Разработване на програми за подводен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.10: Разработване на програми за кулинарен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.11: Разработване на програми за конен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.12: Разработване на програми за фото-туризъм
ПРОЕКТ 4.1.13: Разработване на програми за здравен и лечебен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.14: Разработване на програми за спа туризъм
ПРОЕКТ 4.1.15: Разработване на програми за балнеоложки туризъм
ПРОЕКТ 4.1.16: Разработване на програми за приключенски туризъм
ПРОЕКТ 4.1.17: Разработване на програми за фолклорен & етнографски туризъм
ПРОЕКТ 4.1.18: Разработване на програми за културен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.19: Разработване на програми за екстремн (планери, рафтинг) туризъм
ПРОЕКТ 4.1.20: Разработване на програми за ловен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.21: Разработване на програми за спортен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.22: Разработване на програми за развлекателен туризъм
ПРОЕКТ 4.1.23: Разработване на програми за бизнес туризъм
ПРОЕКТ 4.1.24: Разработване на програми за конгресен туризъм

Специфична цел 4.2: Цена (разходи за престой в дестинацията – време и пари)

- ПРОЕКТ 4.2.1:** Разработване на пакетни маршрути за едномедвни билети за достъп до различни туристически атракции
ПРОЕКТ 4.2.2: Разработване на програми с дисконтирани цени за организирани посещения на избрани туристически обекти и атракции
ПРОЕКТ 4.2.3: Разработване на програми с дисконтирани цени за организирани посещения на избрани атракционни и арт центрове (за всички възрастови групи)

Специфична цел 4.3: Дистрибуция (удобство и достъпност)

- ПРОЕКТ 4.3.1:** Разработване на интегрирана програма за създаване и функциониране на дистрибутивни центрове за предлагане на услуги и продукти с директен принос към пропагандиране и популяризиране на Дестинация Варна

- ПРОЕКТ 4.3.2:** Разработване на програми за внедряване на съвременни информационни и комуникационни форми на дистрибутиране на туристически продукти и услуги (B2B)
- ПРОЕКТ 4.3.3:** Разработване на програми за предлагане чрез външни дистрибутори на избрани туристически продукти и услуги, стимулиращи целогодишния туризъм в региона
- ПРОЕКТ 4.3.4:** Разработване на интегрирана програма за предлагане на услуги и продукти за пропагандиране и популяризиране на Дестинация Варна на бартерен принцип с други съседни национални и международни туристически дестинации (дестинация Велико Търново, дестинация Букурещ, пр)

Специфична цел 4.4: Комуникация (информация)

- ПРОЕКТ 4.4.1:** Създаване и развиване на мрежата от интегрирани туристически информационни центрове (какви, къде, колко)
- ПРОЕКТ 4.4.2:** Дизайн и производство на базови модули за използване при изграждането на всеки един отделен туристически информационни центрове
- ПРОЕКТ 4.4.3:** Създаване на пилотен регионален туристически информационен център в град Варна
- ПРОЕКТ 4.4.4:** Изграждане на система от улична указателна информация за туристите
- ПРОЕКТ 4.4.5:** Участие на туристически изложения: Берлин, Москва, Лондон, София
- ПРОЕКТ 4.4.6:** Създаване на туристически интернет – портал на дестинация Варна
- ПРОЕКТ 4.4.7:** Създаване на интерактивна информационна електронна карта на туристическите обекти на дестинация Варна по нива на детайлност (район, селищна система, забележителност, описание на обектите)
- ПРОЕКТ 4.4.8:** Закупуване и инсталиране на терминали за безплатно ползване на интерактивна информационна електронна карта на туристическите обекти на дестинация Варна по нива на детайлност (район, селищна система, забележителност, описание на обектите)
- ПРОЕКТ 4.4.9:** Създаване на интерактивна информационна електронна карта на транспортните възможности за достигане до туристическите обекти на дестинация Варна, по нива на детайлност

Специфична цел 4.5: ПР и международна реклама

- ПРОЕКТ 4.5.1:** Създаване на рекламна стратегия за международна гласност и пропагандиране на предимствата и възможностите за изгодни търговски връзки с фирми от Варна и СИРП

- ПРОЕКТ 4.5.2:** Създаване на инструментите за единно представяне (лого, аудио & видео съобщение на различни езици) на международна туристическа дестинация Варна
- ПРОЕКТ 4.5.3:** Сключване на договори с най-авторитетни международни рекламни агенции, чрез които да се популяризира глобално (с приоритет в стратегическите региони за местоживееене на пристигащите в България туристи) новия имидж за международна туристическа дестинация Варна

ПРИОРИТЕТ 5: Повишаване конкурентоспособността на община Варна като туристическа дестинация на основата на икономиката на знанието

Специфична цел 5.1: Стимулиране на предприемачеството

- ПРОЕКТ 5.1.1:** Маркетингово подпомагане на дребния туристически бизнес
- ПРОЕКТ 5.1.2:** Стимулиране на предприемачество сред младежите
- ПРОЕКТ 5.1.3:** Стимулиране на предприемачество сред жените
- ПРОЕКТ 5.1.4:** Програма за професионална квалификация, преквалификация и трудова заетост в областта на туризма

Специфична цел 5.2: Развитие на изследванията, технологиите и иновациите

- ПРОЕКТ 5.2.1:** Създаване на общински център за стимулиране на иновации и нови технологии в туристически фирми
- ПРОЕКТ 5.2.2:** Програма за подпомагане на инвестициите в туризма
- ПРОЕКТ 5.2.3:** Програма за пропагандиране на възможностите за иновации и инвестиране в туризма на дестинация Варна

Специфична цел 5.3: Изграждане на бизнес мрежи и регионални клъстери

- ПРОЕКТ 5.3.1:** Програма за стимулиране развитието на туристически клъстер – Варна
- ПРОЕКТ 5.3.2:** Програма за координиранопредставяне и участие по проекти на структурните фондове на ЕС чрез туристически клъстер – Варна

Специфична цел 5.4: Стимулиране развитието на информационно общество

- ПРОЕКТ 5.4.1:** Програма за създаване на информационна база данни за нуждите на туристите и туристическия бизнес на територията на общината
- ПРОЕКТ 5.4.2:** Програма за изграждане на информационни опорни точки на обществени места и по туристически обекти, където да има свободен достъп до информационната база данни за нуждите

на туристите и туристическия бизнес на територията на общината

Специфична цел 5.5: Създаване и развитие на квалифицирани и сертифицирани професионални кадри за туризма

- ПРОЕКТ 5.5.1:** Програма за координиране на професионалното обучение, квалификацията и сертификацията на кадри в туризма чрез изграждане на единен за региона ЦПО Туризмъм АД
- ПРОЕКТ 5.5.2:** Програма за осигуряване на финансиране на подготовката, професионалната квалификация и сертификацията на изпълнителски кадри за туризма
- ПРОЕКТ 5.5.3:** Програма за осигуряване на финансиране на подготовката, професионалната квалификация и сертификацията на управленски кадри за туризма
- ПРОЕКТ 5.5.4:** Програма за осигуряване на финансиране на подготовката, професионалната квалификация и сертификацията на обслужващ персонал по избрани дейности в туризма
- ПРОЕКТ 5.5.5:** Програма за осигуряване с кадри по различни професии и нива на квалификация по време на върховия туристически сезон (национални и международни канали за търсене и предлагане на сезонна работа)

Специфична цел 5.6: Повишаване на качеството на туристическия продукт чрез усъвършенстване на системата за категоризация на туристическите обекти – обучение на общинската администрация

- ПРОЕКТ 5.6.1:** Провеждане на ежегодни опреснителни курсове за обучение на хотелиери и ресторантьори по проблемите на категоризацията
- ПРОЕКТ 5.6.2:** Провеждане на ежегодни опреснителни курсове за обучение на доставчици на хранителни продукти и суровини по проблемите на екологията и хигиената в туризма

Специфична цел 5.7: Повишаване на качеството на туристическия продукт чрез усъвършенстване на системата за регулиране на дейностите в туристическите обекти – разрешения, регистрация, т.н.

- ПРОЕКТ 5.7.1:** Модернизиране на системата за контрол на дейностите в туристическите обекти
- ПРОЕКТ 5.7.2:** Създаване и внедряване на единна система за класиране на най-добрите и най-лошите практики в туризма на дестинация Варна: хотели, ресторанти, туроператори и турагенти, аниматори, транспортни фирми, екскурзоводи и пр.

Специфична цел 5.8: Повишаване на устойчивостта и конкурентоспособността на туристическа дестинация Варна

- ПРОЕКТ 5.8.1:** Сертифициране на Варна като устойчива международна туристическа дестинация (методика на СТО, Мадрид 2003)
- ПРОЕКТ 5.8.2:** Обучение на координатори по видове дейности съгласно изискванията формулирани в проект 5.8.1.
- ПРОЕКТ 5.8.3:** Анализ на сравнителната конкурентоспособност на дестинация Варна други международни дестинации
- ПРОЕКТ 5.8.4:** Анализ на приноса на отделните фирми за усилване на сравнителната конкурентоспособност на дестинация Варна

ПРИОРИТЕТ 6: Международно сътрудничество и европейска интеграция

Специфична цел 6.1: Европейска интеграция

- ПРОЕКТ 6.1.1:** Участие в програмата за побратимяване с градове на ЕС и включването в тях на специални раздели за координиране на усилията в областта на туризма
- ПРОЕКТ 6.1.2:** Международни и двустранни контакти в областта на туризма
- ПРОЕКТ 6.1.3:** Комуникационна дейност за събиране и предоставяне на актуална информация за ЕС, фондове и програми в областта на туризма
- ПРОЕКТ 6.1.4:** Създаване и използване на общинска структура за разработване, наблюдение, контрол и управление на проекти в туризма

Специфична цел 6.2: Международно сътрудничество с морските региони за интегрирано териториално развитие

- ПРОЕКТ 6.2.1:** Учредяване и ежегодно организиране и провеждане на Черноморски туристически форум
- ПРОЕКТ 6.2.2:** Конкурси за определяне на теми по значими за Дестинация Варна проблеми и представянето им на международни форуми и срещи

Специфична цел 6.3: Международна хармонизация на професионалната подготовка и сертификация на заетите в туризма

- ПРОЕКТ 6.3.1:** Програма за квалификация, обучение и международно сертифициране на изпълнителски кадри от туризма
- ПРОЕКТ 6.3.2:** Програма за квалификация, обучение и международно сертифициране на мениджъри от туризма

ПРИОРИТЕТ 7: Контрол и взаимодействие на свързаните с туризма дейности

Специфична цел 7.1: Строителен контрол

- ПРОЕКТ 7.1.1:** Усъвършенстване на системата за контрол на строителните процеси в курортните места на общината
- ПРОЕКТ 7.1.2:** Създаване на програма за разясняване на обществеността във Варна на значимостта от изграждането на важни строителни обекти и търсене на форми за получаване на подкрепата на обществеността и жителите по тях

Специфична цел 7.2: Контрол на екологичните въздействия

- ПРОЕКТ 7.2.1:** Създаване и поддържане на система за мониторинг на екологичните въздействия на туризма в общината
- ПРОЕКТ 7.2.2:** Създаване и поддържане на система за хармонизиране на системата за екологичните въздействия на туризма в общината с изискванията на Натура-2000

Специфична цел 7.3: Контрол на икономическите въздействия

- ПРОЕКТ 7.3.1:** Създаване и поддържане на система за измерване на икономическите въздействия на туризма в общината
- ПРОЕКТ 7.3.2:** Разработване на различни алтернативни сценарии за развитие на икономиката на региона, чрез които да се проследи въздействието на по-значими процеси върху развитието на туризма

Специфична цел 7.4: Контрол на социо-културните въздействия

- ПРОЕКТ 7.4.1:** Създаване и поддържане на система за измерване на социо-културните въздействия на туризма в общината
- ПРОЕКТ 7.4.2:** Създаване и внедряване на целогодишен календар от форуми и срещи за одържане и развитие на социо-културните въздействия на туризма в общината

Специфична цел 7.5: Превантивен контрол и координация на програмата за устойчиво развитие на туристическа дестинация Варна

- ПРОЕКТ 7.5.1:** Създаване и поддържане на система за измерване на комплексните въздействия на отделни фирми и дейности върху устойчивото развитие на туризма в общината

- ПРОЕКТ 7.5.2:** Координация и управление на проекти от Програмата за развитие на туризма в община Варна (2007-2013) като причинно-следствена диаграма: разработване на методически, методологични и образователни модули и на програма за приложението им в конкретната практика по проекти и общо за Програмата
- ПРОЕКТ 7.5.3:** Интензивно обучение на ръководители на проекти от Програмата за развитие на туризма в община Варна (2007-2013) с оглед своевременно запознаване с междинни резултати по други проекти в търсене на синергийни ефекти за цялата Програма
- ПРОЕКТ 7.5.4:** Разработване и внедряване на система за оперативен контрол по изпълнението на резултатите по отделните проекти от Програмата

Приложение 2

Макет на интерактивна електронна информационна карта на проекти от Програмата за развитие на туризма в община Варна през 2007 – 2013

ПОГРАМА:	Устойчиво и конкурентоспособно развитие на туризма на територията на община Варна за периода 2007 - 2013	
Приоритет:		
Специфична цел:		
ПРОЕКТ:		
Срокове:	Начало:	Край:
Координатор:		
Ориентировъчна стойност:		

ИНФОРМАЦИОННА КАРТА на Проект:

	Кратко описание	Индикатори за изпълнение (количествени и качествени показатели/сведения/средства)	Проверка на индикаторите	Предпоставки за изпълнение
Основна цел				
Непосредствени цели на проекта				
Дейности				
Необходими средства				
Очаквани резултати				